

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

Yordanka BİBİNA*

ÖZET

Kültür, halkların tanınmasında; edebi çeviri ise onları bir araya getiren kültürel aktarım için önemli bir araç olarak görölmektedir. Bugün edebi çeviri, sanatsal açıdan yorumlanması bakımından kültür transferi kapsamında kabul edilir. Bu nedenle çeviriler, çağdaş ve kültürel anlamda arabulucu olarak halkların, kültürlerin ve medeniyetlerin arasındaki diyaloga katılmak için görevlendirilmektedir. Şiir, içerdığı evrensel temaları ve sorunları yüzünden, yayılan ve teşhir edilen sözlerin büyüdür. Kendine özgü bir şekilde yaratılmış ulusal kültür ve dilin zenginliğini toplamış renkli bir bahçedir. Aynı zamanda onun benzersizliği her şairin yaratıcılık gücünden kaynaklanarak, onun eşsiz yeteneğinin izini taşır. Kuşkusuz, Balkanlar'da asırlık ve güçlü şiir geleneği var. Balkanlar, dünyaya büyük isimler vermiştir. Bunun; Balkan ülkeleri arasındaki kültürel aktarıma katkıları nedir? Onların kitapları Balkanların bir "Barış Yarımadasına" dönüştürülmesine nasıl yardım ederler? Giderek küreselleşen dünya çağında yarımamızda ortak bir yaşama kültürünün oluşturabileceğine dair olan beklenti gerçekleşecek midir? Bunlar hep derinlemesine dikkate alınması gereken sorulardır. Burada sadece *Nikola Vaptsarov*, *Lubomir Levchev*, *Blaga Dimitrova* gibi önde gelen Bulgar şairlerin Türkçe çevirileriyle insanlık ve dostça bir şekilde iki komşu halklarımızı yaklaştıran bağlantıları göstermeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Kültür Aktarımı, Şiir Çevirisi, Kültürlerarası Diyalog, Türkçe'de Bulgar Şiiri.

TO MEET IN TRANSLATION OR A BRIDGE BETWEEN TWO COUNTRIES

ABSTRACT

Increasingly, culture is seen as an important tool for better understanding between peoples, and literary translation - as a key tool for cultural transfer that brings them together. Today, more and more artistic interpretation is considered in the context of cultural transfer. Therefore translations is called more than ever to make a contribution to the dialogue between peoples, cultures and civilizations, to mediate the flow of contemporary cultural transfer. Undoubtedly, the poetic tradition in the Balkans is centuries-old and powerful. It gave worldwide known names. But do the

---

* Doç. Dr., Bulgaristan Bilimler Akademisi, Balkan Araştırma Enstitüsü-Trakoloji Merkezi, Bulgaristan, E-mektup: yorybibina@gmail.com

YORDANKA BİBİNA

Balkan poets and writers are known among their neighbors? What is their contribution to the cultural transfer between the Balkan nations? How their work contributes to the building of the Balkans as a "peninsula of peace"? For friendship and brotherhood between the people of that peninsula suffered? For general culture of living in an era of increasingly globalized world? This is an issue to be studied and considered in depth; however this paper is focused mainly on the Turkish translations of few contemporary Bulgarian poets- Nikola Vaptsarov, Lubomir Levchev, Blaga Dimitrova. It aims to trace sometime invisible spiritual liaisons that bring us closer as people and human being having similar emotions and feelings.

Keywords: Cultural Transfer, Poet Translation, Intercultural Dialog, Bulgarian Poet in Turkish.

Kültür halkların tanınmasında, çeviri ise; halklar arası kültürel aktarımın sağlanmasında esas bir araç olarak görülmektedir.¹ Hiç kuşkusuz, bu kültürel değişim milletleri yakınlaştırır, kültür insanların temaslarını yoğunlaştırır. Bunun nedeni ise geçmişe kıyasla 20. yüzyılın sonlarında ve 21. yüzyılın başlarındaki kültürel süreçlerin ve kültürel alışverişlerin, yeni medya ve teknoloji gelişimiyle daha yoğun olmasıdır. Bu da çevirinin rolünü güçlendirir ve yeniden *Öz ve Diğer* klasik kavramlar ve imajlarını sorgulayarak ortaya koyar. Bugün, küreselleşme süreci hızlandırılırken artık toplumların ve kültürlerin, izole bir varlık gibi hayatını yürütme imkânı yoktur. Edebi çeviri de her zamankinden daha fazla sanatsal açıdan yorumlanmaya, yoğun kültürel transfere yol açar. Böylece geçmişten gelen basmakalıp algılar sarsılır, Balkanlarda tarihten gelen olumsuz olan *Diğerin* imajları değişir. Bu da yarımadaanın kültürleri arasında niteliksel bakımdan yeni ilişkilerin kurulmasında, olumlu bir gelişmedir. Çeviri kuramı alanında da bu özellik sıkça vurgulanır. Çevirinin kültürel ve teorik bağlamlarının küresel-kültürel ilişkiler sisteminde kültürlerarası iletişim kurmasındaki rolüne dikkati çeken Horst Turk, Doris Bahman Medik, Gideon Turi gibi bilim adamlarının bu alanda önemli katkıları vardır.² Avrupa ve Avrupa dışı kültürler arasında daha aktif transfer

¹ Lilova, Anna. "Savremenni Tendentsii na prevoda v konteksta na kulturniya transfer". (Kültür transferi bağlamında çeviri eğilimleri). – Çeviri ve Kültür Transferi, Anna Lilova 70. Yıldönümünde Derleme (Prevod i kulturne transfer, Sbornik v čest na 70-godisninata na Anna Lilova), Sofya Üniversitesi "Kliment Ohridski" Yayınevi, Sofia, 2007. ss. 15 – 27.

² Turk, Horst. "Überdetzung ohne Kommentar: Kulturelle Schlüsselbegriffe am Beispiel von Goytisolos"; Reivindication del Conde don Julian., In Linker, Die Lietraturische Überstzung als Mediumder Fremderfahrung. Göttinger Beiträge, 6, Berlin, Schmidt, 1992, 3-40; Bhabha, Homi. The Location of Culture. London, New York, Routledge, 1994, 212-235; Bachman-Medick, Doris. "Von der Poetik und Rhetorik des Fremden zur Kulturgeschichte und Kulturtheorie". – In: Dişer Literarische Überstzung in Deutschland, Göttinger Beiträge, 18,

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

izleyen ve analize eden Homi Baba Niranyana Teyasvini, Doris Medik³, Jose Fritz ve Paul Lambert gibi araştırmacılar ise çeviriyi küresel jeo-kültürel mekânların perspektifinde gözden geçirir ve bu perspektifi "çevirinin yeni haritacılığı" olarak nitelendirirken ona yeni potansiyel ve dinamik katmaktadır.⁴ Gözümüzü Balkanlara çevirdiğimizde Bulgar tarihçi Maria Todorova'nın *Balkanlar'ı Tahayyül Etmek* kitabında,⁵ Balkanların yeterince açık bir kimliği olmayan - ne yeterince uygar bir Avrupa coğrafyasıdır, ne de Oryantal olabilmek için yeterli derecede egzotik bir bölgedir – klişeleşmiş imajı ile ilk Avrupa'da yaratılmıştır ve sonradan Balkan kültürleri tarafından kabul edilmiş olduğu savunulmaktadır. Ayrıca bu imajı Balkan kimliğinin imgesinde kökleşmiş ve artık yabancı bir bakış açısı olarak algılanmamıştı. Todorova'ya göre, Balkanlar etrafında inşa edilen söylem, "Batı'nın kendine ilişkin imgesinin kurulmasında da kritik bir rol oynuyor. "Doğu"dan farklı bir damgalanmaya maruz kalan Balkanlar, Batı'nın kendi içindeki "öteki"yi temsil ediyor. Çeşitli Batı uluslarının Balkan tahayyüllerindeki ortak noktaların yanı sıra değişik (ve zaman içinde değişen) vurguları da inceliyor. Yarımadaya ilişkin olarak sadece dışarıdan bakışla yaratılan çok çarpıcı imgelerin tarihini sunmakla yetinmiyor, ayrıca çeşitli Balkan uluslarının içeriden bakışlarını da araştırıyor, hatta bu konuya öncelik veriyor. Söz konusu ulusların kimliklerinde Balkanlı olmanın ne ölçüde önemli bir yer tuttuğunu araştırıyor.⁶ Bu bağlamda edebi çevirilerin görevi, bugün her zamankinden daha fazladır. Medeniyetler arasındaki diyaloga katkıda bulunmak için görevlendirilmiş olan edebi çeviriler, Bulgar Çeviri Kuramı araştırmacısı Anna Lilova'nın dediği gibi, çağdaş ve kültürel aktarımda, olumlu ve arabulucu olmalıdır.⁷

Şiir, içerdiği evrensel temaları ve sorunları sayesinde çekici ve etkili bir "kelime büyüü"dür. Kendine özgü bir şekilde kurulmuş ve milli kültür zenginliğini toplamış, ulusun dilinde yaratılmış olarak şiir, çok renkli bir bahçeye benzer. Aynı zamanda onun benzersizliği, her şairin kendi eşsiz yeteneğiyle şiirlerinde bıraktığı izden gelmektedir. Kuşkusuz, Balkanlar'da şiir, hem asırlık hem de güçlü geleneğe sahip ve dünyaca meşhur isimler vermişti. Yine de Nobel Ödülü kazanan isimlerin dışında Balkan edebiyatları Avrupa'da

---

Erich Schmidt Verlag, Berlin, 2004; Toury, Gideon. In Search of a Theory of Translation, Tel Aviv, The Porter Institute for Poetics and Semiotics. 1980.

³ Lilova, age., s. 15.

⁴ Lambert, Jose. Auf der Suche nach literarischen und übersetzerischen Weltkarten.1993, ss. 85-105.

⁵ Todorova, Maria. "Balkanlar'ı Tahayyül Etmek", (çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

⁶ Balkanlar'ı Tahayyül Etmek Açıklama,

<http://www.kitapokuyoruz.com/kitap/107335/Balkanlar%60i-Tahayyul-Etmek/>, (18.11.2012).

⁷ Lilova, age., s. 26.

YORDANKA BİBİNA

ne kadar bilinmektedir. Bu da başka bir konudur. Genelde, Balkan şair ve yazarlarından nadiren bahsedilir ve nadiren en çok konuşulan dillere tercüme edilir. – tüm kenar olarak bilinen bölgelerden gelen sanatçılar gibi, gölgede bırakılıp hak edilmiş dikkatten de yoksun kalır. 1995 yılında Bulgaristan'da Avrupa edebiyatlarının çeviri algısı konulu projesi gerçekleşmişti, bence Balkan edebiyatların Avrupa'da çeviri resepsiyonu konusu hala araştırılmayı bekler. Uluslararası alanda isim yapan ve 'Merkezde' bilinen yazarlar Avrupa'nın Güney Doğusundan çıkan ama Batı modelin merkezlerinde yetişmiş olan yazarlardır, Eugene Ionescu ve Tsvetan Todorov gibiler.⁸ - Ne yazık ki, Balkan Edebiyatları alanında çalışan Bulgar araştırmacı Romyana Stancheva'nın bu gözlemi çok gerçekçidir. Fakat Balkan yazarları kendilerinin ne kadar tanınmış olup olmadıklarını; Balkan ülkeleri arasındaki kültürel aktarıma katkılarının ne olduğunu; onların eserlerinin Balkanların nasıl bir "Barış Yarımadasına" dönüştürülmesine yardım edeceğini; bunca acı çeken bu coğrafyada dostluğun ve kardeşliğin kurulması; giderek küreselleşen dünyada yarımadamızda ortak bir yaşama kültürünün oluşturabileceği gibi sorunların dikkate alınması ve bunlara yanıt verilmesi gerekmektedir. Bu yazımda sadece *Nikola Vaptsarov*, *Lubomir Levchev*, *Blaga Dimitrova* gibi önde gelen Bulgar şairlerin Türkçe çevirileriyle insancıl ve dostça iki komşu halkı yaklaştıran bağlantıları göstermeye çalışırken Bulgar ve Türk şiiri arasındaki çeviride gerçekleşen buluşmayla sınırlarım, kendimi.

Yukarıda sözü geçen Avrupa edebiyatları Bulgaristan'da çeviri resepsiyonu projesinin kapsamında Balkan edebiyatlarının çevirileri de araştırılmış ve çok ciltli yayının 6. cildinde yer almıştı. Derleyen tarafından 10 isim ile sınırlandırılmış olsa da Türk edebiyatının Bulgarca çevirileri dâhil tanıtılmıştır.⁹ Bulgar-Türk edebi ilişkileri ve ülkedeki Türk edebiyatının çeviri resepsiyonu konusu iki ülke arasındaki kültürel ilişkiler daha geniş bir çerçevede ele alınmıştır.¹⁰ İlk çeviriler Bulgar tarihinde Rus-Türk savaşı öncesi dönemde yapılmıştı. Onlar iki ana türe sığınmıştı – bir yandan Türk-Osmanlı belgelerinin çevirileri ve Osmanlı devletinin değişik kanunları ve kanunnameleri; öbür yandan ise edebi metinler ve gazetecilik yazıları. Onlardan bazıları doğrudan doğruya Türkçe'den değil, Yunanca veya başka ara dillerden yapılmıştı. Bu dönemde çevirilerin önemli bir kısmı Rusçuk'ta Midhat Paşa çevresindeki Türk yanlısı çevrelerce yapılmış ve iki dilde çıkan *Tuna*

⁸ Stancheva, Romyana. Okumada Görüşme. Karşılaştırmalı Edebiyat ve Balkan Araştırmaları.(Sreshta v Proçita. Sravnitelno literaturoznanie i Balkanistika), Sofia, Balkani yayınevi, 2011, ss. 21-22.

⁹ Translational reception of European Literatures in Bulgaria, Balkan Literatures, Vol. VI, Sofia 2004. (Prevodna Retseptsiya na evropeyskite literaturi v Bılgaria, tom VI, Balkanski Literaturi. Sofia, 2004).

¹⁰ Aynı yerde, ss. 600 – 675.

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

gazetesinde yayınlanmıştı. Bağımsız Bulgar devletinin kurulmasından sonraki dönemde de Osmanlı belgelerinin ve kaynaklarının çeviri çalışmalarına devam edilmişti. Bunların çoğu Diamandi Ihchiev, Peter Miyatev, Galab Galabov, Dimitar Gadzhanov, Basil Şhanov ve Panço Dorev isimleri ile ilişkilidir. 20. yüzyılın başında Bulgaristan'da tercüme edilen ilk Türk şairlerinden biri, Türk şiirinin büyük reformcu ve hümanist şairi, Tevfik Fikret'tir. Ivan Arnaudov isminde bir Bulgar eleştirmeni 1912 yılında, "Yeni Türk Edebiyatı" başlığı altında çıkan bir makalesinde *Nıgyar Hanım*, *Ayşe Mebruriye*, *Cenab Şehabeddin*, *Tevfik Fikret*'in şiirlerini tercüme etmişti.

Bulgaristan'da Türk edebiyatının çevirisinin gerçek "patlaması" ancak 20. yüzyılın 60'lı yıllarında başlamıştı ki, bu da Soğuk Savaş'ın gerginliğinin azalma süreci ile ilgili olarak ve iki ülke arasında 1965'ten sonraki ilişkilerin normalleşmesiyle olumlu yönde gelişmeye başlamıştı. Bu olay, bir de iyi eğitilmiş bir kadroya bağlıydı. Profesyonel çevirmenlerin hazırlanmasında üniversite eğitiminin de olumlu rolü olmuştu. 1952 yılında Sofya Üniversitesinde Türk Filolojisi Bölümünün açılmasıyla Türk Dili ve Edebiyatını iyi bilen çevirmenler eğitilmişti. Onların dil becerileri, çeviri yeteneği ve yüksek edebi kültürünün sonucu olarak canlı ve etkileyici olan Bulgar dilinde Türk yazarların iyi çevirileri ortaya çıkmıştı. Şöyle ki, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bulgaristan'da Türk edebiyatının çevirisinde köklü değişme olduğunu söyleyebiliriz – Daha sistemli olarak sadece gazetelerde değil, kitap halinde yüksek tirajlarla yayınlanmaya başlanmıştı. *Donka Melamed*, *Stefka Pırvanova*, *Paraşkev Paruşev*, *Rumen Kovaçev*, *Gülçin Çeşmedjjeva*, *Jan Kovaçev* 80'li yıllara kadar Türk Edebiyatından çeviri yapan en önde gelen isimlerdi.¹¹ Ayrıca, 60'ların başlarından beri Bulgar dış politikasında Balkan işbirliği özellikle vurgulanmıştı ve bu sırada faaliyette olan Balkan İşbirliği Ulusal Komitelerinin yıllık karşılaşmaları sıcak bir şekilde desteklenmişti. Bu ortak Balkan işbirliği yönelimi Bulgar-Türk kültürel ve edebi bağlantılarını da olumlu yönde etkilenmişti.¹²

¹¹Bibina, Y. The Translational Reception of Turkish Literature in Bulgaria.(Prevodnata retseptsiya na turskata literature v Bılgariya) – In: 50 Years of Turcology in the University of Sofia, (50 godini Turkologiya v Sofiyskiya Universitet), University Publishing House, Sofia 2004, ss. 233-253.

¹² Bibina, Y., 20. yüzyıl 60-70'li yıllarda Bulgaristan ile Türkiye Kültürel İlişkileri (Kulturnite vzaimootnoşeniya mejdu Bılgariya i Turtsiya prez 60-70-te godini na XX vek) – İn: Yubileen Sbornik. İzsledvaniya v çest na 80 godişninata na prof. Kristyo Mañev. Sofıa, Paradigma Yayınevi, 2006, ss. 488 – 505. (Cultural relations between Bulgaria and Turkey in 60s-70s. – İn: Miscellaneous in honor of Prof. Kr. Manchev, Sofia, 2006).

YORDANKA BİBİNA

Lubomir Levçev adlı şair 1977 yılından itibaren “Dünyanın Ümidi Barış” sloganı altında Sofya’da yapılan Dünya Yazarlar Toplantıları¹³ sırasında gelen Türk yazarlarının basında ve medyada yer alan röportajlarında Türk Edebiyatının gelişimi ve çağdaş durumu ile ilgili bilgileri Bulgar toplumuna sunmuştur. En çok sosyal konulu ve gerçekçilik türünde eserler veren yazarların eserleri çevrilmiştir. Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Aziz Nesin, Sabahattin Ali, Kemal Tahir, Samin Kocagöz, Reşat Nuri, Necati Cumalı, iki hikâye antolojileri ve vs. gibi gayet büyük ve bugün ulaşılmaz bir rakam olarak görünen tirajlarıyla yayınlanıyordu. Nazım Hikmet’in 4 ciltlik çevirisinin yanı sıra 20. yüzyılın Türk Şiiri Antolojisi ile Âşık Saz Şiiri Antolojisi de çıkmıştı. Orhan Veli, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat’ın Garip de ilgi görmüştü. Yani, sözü geçen dönemde seçilen ve seçilmeyenlerin olmasına rağmen şunu söyleyebilirim ki, 20.yüzyılın Türk Edebiyatında en büyük yazarları en değerli eserleriyle Bulgar okuruna tanıtılmıştır.

20. yüzyılın 80’li yıllarının başlarına kadar - çoğu düzyazı biraz daha sınırlı olarak da şiir -Türk Edebiyatının yüksek tirajlı çevirilerinin çoğalması izlenebilir.- Bu yükseliş, belli bir derecede iki faktörün sonucuydu: Balkanlar çapında Türk nüfusunun en çok Bulgaristan’da bulunması ama o zaman Türk dilinde orijinal eserlere ulaşamadığından çevirilere ilgisinin artabileceği beklentileri ve de Bulgaristan’ın bloklaşmaya rağmen komşuluk ilişkilerini geliştirmeyi amaçladığı aktif Balkan dış politikası idi. O zaman Bulgar toplumunda hem öğretim yüksek seviyede idi, hem de kitap okuma çok büyük rağbet görmüştü, moda bile olmaya başlamıştı ki taşrada yaşayanların evlerinde bile en yeni çıkan kitapları görmek mümkündü. -1985’ten 1995’e kadar olumsuz olaylar yüzünden. Bulgaristan’daki Türklerin isim değiştirme sürecindeki acı yıllardan sonra sistem değişimi, geçiş döneminde zor şartlarda yok denecek kadar az kitap çıkmıştı. Son on yılda ise Türk edebiyatına karşı olan ilgi daha entelektüel çevrede artmış ve kaliteli yazar ve eser seçimi sonucunda, yani önceki dönem gibi ideolojik temellerin üzerine oturmamış, daha çok piyasa gereksinimleri göz önünde bulundurulmuştu. Son yıllarda TEDA programının desteği, hiç kuşkusuz, Türk Edebiyatının çevirisinde başlıca faktörlerden biri olmuştur. 2006-2010 arasında TEDA desteği ile Bulgaristan’da 86 kitap çevrilip yayınlanmıştı. Özellikle de 2009-2011 yılları arasında çıkan kitap desteği sayısı ile 42’ye ulaşabilmiş, yani son iki yılda iki misli artmıştı. Şunu da eklemeliyiz ki bazı yayıncılar kendi gözleriyle Türk yazarların kitaplarını yayınlanmıştı.

---

¹³ İlki 1977 yılında yapıldı. Bugün, arşivler Sofya’da Dünya Yazarların Toplantısına veren İndira Gandhi ve Papa John Paul II tebrikleri, Cumhurbaşkanı Ronald Reagan mektubunu da açıklanmakta.1982 Altıncı Sofya Toplantıdan sonra bir süre durduruldu, 2005’te Yedincisi, 2006’de Sekizincisi yapıldı, 2008’de Dokuzuncu Dünya Yazarlar Toplantısı ise Sofya ve Varna’da yer aldıktan sonra şimdiye kadar devam edilmemişti.

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

Bilindiği gibi, şiir çevirisi hiç de kolay değil. Kadriye Cesur ile Jana Jelyazkova'nın şiir çevirisi alanına katkılarına rağmen hala bir boşluk var. След много издавания в България Назъм Хикмет и най-сериозното представяне на турската поезия в (Антология на турската поезия на XX век.)-Bulgaristan'da Çok Sonra Yayılan Nazım Hikmet ve Türk Şiirinin En Ciddi Tanıtımı İçinde (20. Yüzyıl Türk Şiir Antolojisi). 80'li yıllarda çıkan *20. yüzyıl Türk Şiiri Antoloji*, (den sonra), Jana Jelyazkova'nın antoloji şeklinde olan *Yıldızlar ve ekme* kitabında Türk Çağdaş Şiirinde en önde gelen şairlere yer verilmiştir ve böylece yeni bir şiir panoraması oluşturulmuştur. 2010'da Kadriye Cesur tarafından çevrilen Özdemir İnce'nin *Magma ve Kör Saat* şiir kitabı çıkmıştır.¹⁴ Genelde Türk edebiyatı ve ayrıca Türk şiiri, klasik Divan Edebiyatı istisnası ile, Bulgar okuyucular tarafından iyi bilinir ve günden güne edebi çevrelerde ona karşı ilgi artmaktadır, diyebiliriz.

Bulgar edebiyatı ise Türkiye'de ne kadar bilinmekte? Ne zaman ve hangi yazarlar/şairler tarafından Bulgarca eserler Türkçe'ye çevrilmiştir? *Varlık* dergisi, çıkış yılı 1933'ten başlayarak, Yunan ve Yugoslav edebiyatlarının yanı sıra Bulgar Edebiyatına da sayfalarında en çok yer veren dergi oldu. Başta Türker Acaroğlu olmak üzere, birçok Türk edebiyatçı zaman zaman Bulgar Edebiyatından çeviriler yaptılar. En geniş tanıtma yazıları ise Türker Acaroğlu'nun kaleminden çıktı.¹⁵ Onun belirttiği gibi, 20 yıllık bir kesintiden sonra 60'lı yılların ortasından yeniden Bulgarca çevirileri Türkiye'de yayımlanmaya başlamıştı. "Aracı dilden" olan bu çevirilerin yapılması 60-70'li yılların bir özelliğidir. Örneğin, en çok Fransızcadan çevrilen Bulgar şairlerin şiirleri değişik dergilerde çıkmaktadır. Bu dönemde Türk aydını tarafından Bulgar şiirine ilgi söz konusudur ve 1970'te Bulgaristan'la ilgili Dost Dergisinin

¹⁴ Acaroğlu, T. Edebiyat Alanında Türk-Bulgar İlişkilerin Otuz Yıllık Geçmişi, - Milliyet Sanat Dergisi, 1976, No 186.; Acaroğlu, T. Bulgar Edebiyatından Bulgarca'ya Çevir. – Bulgar Edebiyatı ve Dünya Edebi Süreci, Sofia, 1983 [Аджароглу, Т. Преводи на турски от българската литература. В: Българската литература и световният литературен процес. Сб. с доклади, изд. БАН, С., 1983]; Bibina, Y., Bulgaristan'da Türk Edebiyatının Çeviri. 1st International Balkan Symposium, Istanbul, 24th and 26th September 2012, organized by Süleyman Şah University-Turkey, Yıldız Technical University-Turkey, Union of Turkish World Municipalities-Turkey, Lumina University-Romania, University of Tirana-Albania, University of Pristina-Kosovo, International University of Sarajevo-Bosnia and Herzegovina and University of St. Cyril and Metodi-Makedonia, sunumu; Aziz Taş. 1990-2010 yıllarda Bulgarca'dan Türkçe'ye ve Türkçe'den Bulgarca'ya çevirileri, (Prevodi ot bulgarski na Turski i ot Turski na bulgarski za perioda 1990-2010. *New Page* Foundation'a yapılan araştırma. 38 sayfa.

¹⁵ Daha ayrıntılı bkz.: Negatigil, Behçet, "Balkan Ülkeleri Edebiyatından Türkçeye çeviriler"; Türk Dili, Çeviri Sorunları Özel Sayısı, TDK Yay., 1 Temmuz 1978, Sayı 332, ss. 128-134.

YORDANKA BİBİNA

özel sayfasının çıkması da bunun bir göstergesidir. İçinde Bulgar edebi eleştirisi, hikâyesi, şiiri, tiyatrosu, sanatı vs. gibi yazılar yer almıştı.¹⁶

En yoğun çeviriler, 20. yüzyılın 70'li yıllarına rastlar. Onlar da bir yandan Bulgaristan'ın dışı yönelik kültür politikasının bir sonucu iken – o sırada kültürden daha çok sosyalist ideolojiyi dışı "taşımak" için çaba harcanmıştı, öbür taraftan ise o zamanlarda Türkiye'de sosyal düşünce ve sol eğilimli toplumsal edebiyata büyük ilgi vardı.¹⁷ Gerçekte olaylar daima olduğu gibi sadece "siyah-beyaz" olmuyor, çok boyutlu oluyor. Bunun için Mitka Gribçeva'nın partizan romanların¹⁸ ve Todor Jivkov'un demeçlerinin yanı sıra Yordan Yovkov (Sınırdaki Çiftlik), Elin Pelin, Dimitir Dimov (Tütün), Geo Milev, Nikola Vaptsarov gibi bazı en güçlü Bulgar yazarlar/şairler de Türkçe'ye tercüme edilmişti. Bulgar Şiir Antolojisini de onlara ilave edebiliriz. *Bulgar Şiiri Antolojisi*, çeviren ve hazırlayan: Özdemir İnce. Ankara, Dost Yayınları. Doğum sırasına göre Hristo Botev' den başlayarak Vania Petkova (doğ. 1941)'ya kadar 37 ozandan 106 şiir. O sırada çağdaş Bulgar şiirinden en bol çeviriler, hepsi de kendi kaleminden, Özdemir İnce'nin bu antolojisindedir. Muzaffer Uyguner (*Cep Dergisi* 12, 1967; Varlık 750, 1970; Varlık 830,1976 vb.); Necati Cumalı (Atanas Dalçev'den on bir şiir, *Cep Dergisi* 28,1969) ve Ömer Faruk Toprak (*Milliyet Sanat Dergisi* 186, 1976) da bu konuda çalışmış Türk sanatçılardan başlıcalarıdır.¹⁹ Nispeten kısa bir süre içinde - 1966-1973, Türkçe'de yaklaşık 20 kitap basıldı. Aralarında Dimitir Christov Çudomir (1890-1967): *Ben Onlardan Değilim*,²⁰ Emilian Stanev'in *Şeftali Hırsızı*,²¹ Dimitir Dimov'un *Mahküm Ruhlar*, Nikola Vaptsarov'un *Seçilmiş Şiirler*²² en önemli olanlardan sadece birkaçıdır.²³ Son yıllarda Hüseyin Mevsim ile

¹⁶ Zafer, Zeynep. "Bılgarskata literatura v Turtsiya" (Bulgarca, Türkiye'de Bulgar Edebiyatı), Balkanite – ezik, istoriya, kultura, Uluslararası Bilimsel Sempozyumu, Veliko Tırnovo 13-15 Nisan 2007, Veliko Tırnovo 2008, ss. 465-472.

¹⁷ Bibina, Y. 20. yüzyıl 60-70'li yıllarda Bulgaristan ile Türkiye Kültürel İlişkileri, ss. 502-503.

¹⁸ Gribçeva, Mitka, Seni Halk Adına Mahküm Ediyorum (çev. Bülent Habora), İstanbul, 2009, s. 25. Yayını, Yar Yayınları; N. Sel. 504 sayfa, Gribçeva, Mitka. Yaşadım Diyebilmek İçin, Yar Yayınları. (Çeviri: Bülent Habora),2004. 226 sayfa, Yovkov, Yordan, Sınırdaki Çiftlik, İstanbul, Nil Yayınevi, roman, (çev. Tahir Alangu), 1966, Dimov, Dimitir Tütün, roman, (çev. Burhan Arpad), İstanbul, May Yayınları, 1967.

¹⁹ Negatigil, Behçet. Balkan Ülkeleri Edebiyatından Türkçeye çeviriler, s. 131.

²⁰ Çudomir, Dimitir Christov (1890-1967): Ben Onlardan Değilim, öyküler, Milliyet Yayınları.(çev. Naime Yılmaer), İstanbul, 1974.

²¹ Stanev, Emilian, Şeftali Hırsızı, İstanbul, Hür Yayınevi, (çev. Mehmed Kazimoğlu), 1974.

²² Nikola Vaptsarov'un Seçilmiş Şiirler, Hür Yayınevi, (Çeviren: İbrahim Işık), İstanbul, 1974.

²³ Bibina, Y. 20. yüzyıl 60-70'li yıllarda Bulgaristan ile Türkiye Kültürel İlişkileri, ss. 488-505.

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

Kadriye Cesur da birkaç şiir kitabı çevirmişti.²⁴ H. Mevsim *10 Bulgar Kadın Şair* (Bojana Apostolova, Ekaterina Yosifova, Kristin Dimitrova, Malina Tomova, Miglena Nikolçina, Mirela İvanova, Nadejda Radulova, Silvia Çoleva, Sofia Nestorova, Valentina Radinska) çeviri yapmıştı.²⁵

Adam Yayınları'nın yayımladığı *Çağdaş Bulgar Şiiri Antolojisi'nde*²⁶ Bulgar Şiiri'nin kurucu isimleri de dahil şu isimlerden, geniş ama yeterli olmasa da, kısmen bilgi alınabilecek şairler-şairler mevcuttur: *Hristo Botev, İvan Vazov, Penço Slaveykov, Kiril Hristov, Peyo K. Yavorov, Dimiter Boyaciyevev, Nikolay Liliev, Dora Gabe, Elaziveta Bagrina, Nikolay Hrelkov, Geo Milev, Hristo Smirneski, Hristo Radevski, Atanas Dalçev, Miladen İsayev, Nikola Vaptsarov, İvan Peiçev, Veselin Andreyev, Veselin Hançev, Aleksandr Gerov, Valeri Petrov, Blaga Dimitrova, Vladimir Golev, Dimiter Metodiev, Bojidar Bojilov, Radoy Ralin, Pavel Matev, Georgi Cagarov, İvan Davidkov, Liana Daskalova, Rossen Vasilev, Penyu Penev, Orlin Orlinov, Peter Karaangov, Atanas Maçurov, Slav H. Karaslavov, Andrey Germanov, Dimiter Stefanov, Eftim Eftimov, Kolyo Sevov, Vladimir Başev, Lubomir Levçev, Luçezar Elenkov, Matey Şopkin*. Bulgar Şiiri' nin temsilcisi olan bu şairlerden, Türkiye'de en çok bilinen ve şiirleri yıllardır (daha yoğun olarak da 1970'li-1980'li-1990'lı yıllarda) çeviri olarak Türkçe'de yayımlanan şairler; Hristo Botev, İvan Vazov, Geo Milev, aynı zamanda Hristo Smirneski, Elizaveta Bagryana, Hristo Radevski, Nikola Vaptsarov, Veselin Hançev, Veselin Andreyev, Valeri Petrov, Pavel Matev, Georgi Cagarov, Penyu Penev, Eftim Eftimov, Lubomir Levçev'dir. Buna rağmen kendisi iki edebiyat arasında bir "köprü" olan çevirmen Kadriye Cesur²⁷ röportajlarından birisinde belirttiği gibi Bulgaristan, bugün bile edebiyat alanındaki başarılarıyla değil, komşu ülke olarak Türkiye'de daha çok bilinmektedir. Yine de o kadar çok tanınmasını, büyük ölçüde Bulgaristan'dan göç eden Türklerin gayretleri sayesinde olduğunu söyleyebiliriz. Son göçmen

²⁴ Baev, Anton. Dünya Nimetleri. Şiir. (Çevirmen: Hüseyin Mevsim), Yasakmeyve Yayınevi.2011. 72 sayfa; Apostolova, Bojana. Mesai İncili. Artshop Yayınevi, (Çevirmen: Hüseyin Mevsim-Kadriye Cesur), 2012. 192 sayfa; *Güneşin Bir Çiy Damlasında da Parıldadığ*: Bulgar Kadın Şairlerin Şiirleri. Derleyen Hüseyin Mevsim,Papirüs yayınevi. 2004, 75 sayfa.

²⁵ Mevsim, Hüseyin. 10 Bulgar Kadın Şair (Bojana Apostolova, Ekaterina Yosifova, Kristin Dimitrova, Malina Tomova, Miglena Nikolçina, Mirela İvanova, Nadejda Radulova, Silvia Çoleva, Sofia Nestorova, Valentina Radinska). Janet 45 Yayınevi, ISBN 954 491 2711, Plovdiv, 2006. Daha ayrıntılı bkz.: <http://www.dctf.ankara.edu.tr/kadro.php?doc-dr-huseyin-mevsim&id=45>, 27 Ekim 2012 açılmıştır.

²⁶ Özdemir İnce - Ataol Behramoğlu. Çağdaş Bulgar Şiiri. Adam yayınları, 1983. Kaynak: <http://www.siirakademisi.com/forum/showthread.php?t=2329>, (22.11.2012).

²⁷ Kadriye Cesur iki dilde çevirmeni olarak tanınmıştı: <http://www.kadriyecesur.com/p/kitaplarm.html>, (19.11.2012).

YORDANKA BİBİNA

süreci sebepleri siyasi ise de, kültür ve edebi aktarımda Bulgaristan göçmenlerinin rolü büyük ve önemlidir bence.

Türkiye'deki Bulgar Edebiyatının yeni çevirilerinin ortaya çıkması, eğitim veren kurumlar ile ilgilidir. Ankara Üniversitesinde 1991 yılında kurulan Bulgar Dili ve Edebiyatı Bölümü bunlardan biriydi, Nazım Hikmet Akademisi ve yabancı dillerin öğretimini veren TÖMER de bu bağlamda önemlidir.²⁸ Ama Kadriye Cesur, Hüseyin Mevsim, şair ve çevirmen Aziz Taş gibi iki dilli edebi kişiler, iki edebiyatın birbirlerini tanıması ve etkileşimine mükemmel bir şekilde katkıda bulunurlar.

Böylece, Kadriye Cesur'un gözlemlerine göre Türkiye'deki gençler en büyük Bulgar şairlerden olan N. Vaptsarov, Lubomir Levçev'i sadece bilmekle kalmaz bir de onlara mahsus özel poetikasını anlar. Ayrıca da Dimitar Dimov, Blaga Dimitrova ve Dimitar Dinev gibi şairlerin yaratıcılığı ve kişilikleriyle ilgilenirler.²⁹ Cevat Çapan'a göre Vaptsarov, Blaga Dimitrova ve Lubomir Levçev Türkiye'de oldukça popüler isimlerdir ama artık daha genç sanatçılar da tanıtılır, özellikle "Cumhuriyet" gazetesi sayfalarında.³⁰ Çeviriler aracılığıyla Türk okuru da Çağdaş Bulgar Şiirine ciddi yenilik getiren ve önde gelen sanatçılarla karşılaşmaktadır.

Burada *Nikola Vaptsarov, Lubomir Levçev ve Blaga Dimitrova*, doku, ideolojileri, şiirselliği ve estetiği oldukça farklı kullanan, ancak literatürdeki olağanüstü yeri ile birleşen üç şair üzerinde durulacaktır. Nikola Vaptsarov 7 Aralık 1909 yılında Bulgaristan'ın Bansko kasabasında doğdu. Babasının isteği ile makine teknisyeni oldu. Sofya Üniversitesi Edebiyat bölümünü okuma isteğini gerçekleştirmedi. Çeşitli işlerde çalıştı, zor koşullarda yaşadı. Bulgaristan Komünist Partisi saflarında politik faaliyetlerde bulundu. 1940 yılında tek kitabı olan "Motor Türküleri" yayımlandı. Bu kitap, Nikola Vaptsarov'u Bulgar ve dünya insanlığı karşısında onurlu bir yere taşıdı. 1942 yılında Alman faşizmine karşı ülkesini savunduğu için tutuklandı, işkence gördü. Beş arkadaşıyla birlikte 23 Temmuz 1942'de idam edildi. Kurşuna dizilirken diğer Bulgar dev şair Hristo Botev'in milletin belleğine giren "Kim ki özgürlük mücadelesinde düşerse / O ölmez." şarkısını söyler. Hayattaki

²⁸ Kadriye Cesur ve Yabancı Olmayan Türk dili, LİK dergisi (Kadriye Cesur i neçujdiya bılgarski ezik), röportaj: <http://www.bta.bg/bg/mags/lik/2012/6/Story>, (19.11.2012).

²⁹ Kadriye Cesur, Bizde Bulgaristan kültürüyle değil daha çok komşu bir coğrafik gerçeği olarak tanıtılıyor (U nas Bilgariya e po-poznata kato geografska realiya, otolkoto s kulturata si): http://novinar.bg/news/kadrie-dzhesur-zapiskite-po-balgarskite-vastaniia-izlizat-na-turski-ezik_MzEyNDsyMQ==.html, (23.11.2012).

³⁰ İsmail, Nesrin, "Edebi Balkanlar" Dergisine Cevat Çapan'la Nesrin İsmail yaptığı röportajı: Prof. Cevat Çapan: Bulgar yaratıcılar Türkiye'de saygı görmekte): <http://www.balkani.eu/index.php?b=news&bb=08122006123206>, (20.11.2012).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

zorluklara göğüs germesinde her zaman yanında olan eşine "VEDA" isimli bir şiir hediye eder. 1952 yılında ise Polonyalı *Vanda Vasilevska* şairin teklifi üzerine Dünya Barış Konseyi³¹ tarafından Barış Ödülü kazanmıştı. 1974'ten sonra Vaptsarov'un şiirleri Erdal Alova tarafından Türkçeye çevrildi ve 1992 yılında Yön Yayıncılık tarafından yayımlandı.³² Evrensel Basım, şairin şiirlerini *İnsana Adanmış Şarkılar* adıyla derledi.³³ Avrupa, Asya, Latin Amerika ve Afrika ülkelerinde 50'den fazla dile çevrildi, Türkiye'de olduğu gibi, çoğunda birden fazla yayınları oldu. Bazı şiirleri antolojilere girmişti, diğerleri ayrı şiir kitaplarında, bazıları ise gazete ve dergilerde yayınlanmıştı.

Çağdaş Bulgar Şiir Antolojisinde³⁴ Vaptsarov böyle tanıtılmıştı: "Yirminci yüzyıl başlarında, Batı Şiiri ve özellikle simbolizm Bulgar şiirini etkilemiş, onun daha önce görülmeyen bir anlatım gücüne, bir titreşim zenginliğine kavuşmasını sağlamıştır. İkinci Dünya Savaşı öncesi en büyük şairlerinden Vaptsarov'un şiirlerindeyse, günlük yaşamın basitliğiyle, en yüce, insancıl, toplumsal idealler yoğun ve doğal bir biresime ulaşmıştır."³⁵ Bazı çeviriler Ataol Behramoğlu tarafından Fransızca'dan yapılmış ve etkili çevirileri de Erdal Alova ve Cevat Çapan tarafından verilmiştir.³⁶

O, kısa, sadece 30 yıllık yaşamında, hayatın ağır şartları ile varlık/egzistansiyalizm arasında çarpmışa gerilmişti. O, romantik tabiatı ve insanlara karşı olan sonsuz sevgisi ile ekmek savaşı ve insan dışı yaşamdan akan nefretler arasında çabalamıştı. Onun her günkü yaşamı hayatla devamlı bir "Çekişme", korkunç ve sert bir savaştı. Kendi de dediği gibi, o; hem işçi, hem şair, hem "kömürcü aydını" dır. *Dünya halk ve demokrasi şiirleri* antolojisinde yazıldığı gibi, "*Ömrü boyunca işçilerle yan yana yaşayan*" Vaptsarov, onların hayatını paylaştı, onların iç dünyasına ayna tuttu, onların gözleriyle baktı, onların sözleriyle seslenmeyi öğrendi, doğrudan doğruya onların adına konuştu. Şiirde halkının dilini kullandı, yığınlarla sarmaş dolaş olmanın en doğru yolunu

³¹ Dünya Barış Konseyi kurulduğu 1949 yılından beri barış, silahsızlanma küresel güvenlik, ulusal bağımsızlık, ekonomik ve sosyal adalet ve gelişim, çevrenin korunması, insan hakları, bağımsızlık mücadelesi veren halklarla dayanışma için ve emperyalizme karşı mücadele etmektedir. Kurucu başkanı Frederic Joliot-Curie'nin "Barış herkesin işidir" sözünü kendine ilke edinen DBK, dünyanın pek çok ülkesinde bulunan barıştan yana örgütlerin federasyonudur. 1951 yılında Barış Ödülü Türk şair Nazım Hikmet'e verilmiştir.

³² Vaptsarov, Nikola, Seçme Şiirleri. Yön Yayıncılık, İstanbul, 1992, (Çeviri: Erdal Alova), Yazar Hakkında: Erdal Alova, Penço Dançev, 115 s.

³³ Vaptsarov, Nikola. *İnsana Adanmış Şarkılar. Seçme Şiirleri*. Evrensel Basım. İstanbul, 2003.142 sayfa.

³⁴ Çağdaş Bulgar Şiir Antolojisi. (çev. Ataol Behramoğlu, Özdemir İnce., Adam Yayıncılık. 1983, 163 sayfa.

³⁵ <http://www.netkitap.com/kitap-cagdas-bulgar-siiri-antolojisi-ataol-behramoglu-ozdemir-ince-adam-yayincilik.htm>, (23.11.2012).

³⁶ http://forum.alternatifim.com/b204/t163224_nikola-vaptsarov/, (18.11.2012).

YORDANKA BİBİNA

bulmuştu. Onun tek amacı düşünce ve duygularını en anlaşılır biçimde halka iletmekti. Bunu da başardı, hem de son iki şiirini kanıyla yazarak.”³⁷ Bir insan ve onun şiirsel kaderi, hayatı, mücadelesi ve inancı ile böyle bir bağlantı oluşması Hristo Botev’ten sonra Bulgar edebiyatında gerçekte benzersiz bir olaydır. Vaptsarov’un insanlara ve özgürlüğe, halka ve mutluluğa laik insana karşı sevdası katı ve eksiksizdir. Dünyanın mutlu geleceğe inancını sahiden “kurşun geçirmez”e ve bu inancı kendi kanıyla imzalanıp gerçekten “kırılmaz” a dönüştürülmüştü. Bu da bir daha onu olağanüstü, sıra dışı kişi yapar çünkü Vaptsarov’da hiçbir sahtelik, hiçbir ikiyüzlülüğü yok, onda her şey hakikidir. *Hayat, İman, Özgürlük* kendi deyişle “basit sözlerle” aktarılan onun şaşırtıcı ve büyüleyici şiirinde üç ayağı, üç temelidir.

Onun şiiri, “İnanç”, bir anlamda bu üçlünün sentezidir: “Kaba ve çelikten pençeleriyle” hayatla savaşmasına rağmen hayata karşı sevgisi o kadar büyüktü ki, az fakat son derecede güçlü sözleriyle ifade edebiliyordu hayat aşkını:

Hayat için
Her şeyi yapabilirim
Uçabilirim gökyüzünde
Bir deney uçağıyla
İçine girebilirim patlayacak
Bir roketin bir başıma
Çok uzak
Bir gezegeni
Arayabilirim boşlukta.³⁸

Bulgar şiirine getirdiği yeniliği de sanki bir vuruşla tüm gereksiz, aşırı estetik ile yüklü fazlasıyla süslü şiirselliği siler gibiydi. Bu anlamda Türk Edebiyatında “Garip” ile gelen yenilikçiliği Bulgar Şiirinde Vaptsarov’un yaptığı devrim kıyaslanabilir. Aslında “Motor Türküleri” ve “Garip” hemen hemen aynı zamanda basılmıştı – biri 1940 yılında, ikincisi ise 1941’de. – Bu zamanların rastlamasına ve de benzer estetiği savunmalarına rağmen “buluşmaları” yıllar sonra gerçekleşmektedir – *Garip*’te toplanan Orhan Veli,

³⁷ Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri-3, s.108, Hazırlayan: A.Kadir, Evrensel Basım Yayın, İkinci Basım, Mayıs 2000, İstanbul. Vaptsarov’un *Veda* şiiri de siytede yayınlanmış: <http://www.olhayat.com/dunya-siiri/nikolay-vaptsarov-veda/>, (22.11.2012).

³⁸ <http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=11141.90;wap2>, https://www.google.bg/#q=nikola+vaptsarov+un+%C5%9Fiirleri&hl=bg&prmd=imvns&ei=_tyAUMSQKNGXhQf_9IGADg&start=10&sa=N&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&fp=2c46f3bd3ff03d43&bpcl=35466521&biw=1280&bih=818, (24.11.2012).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

Melih Cevdet Anday, Rifat Ilgaz'ın şiirleri 1966'da Bulgarca'ya çevrilmiş³⁹, Vaptsarov'un şiir kitabı ise on sene sonra 1975'te Türkçe'ye çevrilmişti.⁴⁰ Karşılaştırmalı Edebiyat açısından bu benzerliğin araştırılması hala yapılmamıştır, maalesef. Mevcut çevirilere ve bazı genel yazılara⁴¹ rağmen Bulgar ve Türk Edebiyatlarında akımlar, olaylar, tarihsel gelişimleri yani daha derin akademik açıdan iki edebiyatın da benzerlikleri veya farklılıklarını aydınlatma açısından hala bilimsel bir boşluk olduğunu ve ileride araştırmalara açık bir alan olduğunu söyleyebiliriz.

Genelde Vaptsarov'un şiir anlatımının Paul Eluard'ın *Özgürlük* şiiri ile yakınlığı olduğunu, Louis Aragon'la başlayan Cesare Pavese'den geçen ve Alain Bosque'ye kadar şiirselliği eleştiren modern Avrupa eğilimine de benzerlik gösterdiğini söyleyebiliriz.

Arzu duymaz yokluğa
Çırcıplak yalnızlığa
Ölüm basamağına
Yazarım adını

...

Bir tek sözün şevkiyle
Dönüyorum hayata
Senin için doğmuşum

Önümde yaslanmış tarlaları
Bir bakışta görüyorum -
Büyülü bir sihirlilikle çınlar
*Tek sözcük: Özgürlük! Özgürlük!*⁴²

N. Vaptsarov, *Sözler*

³⁹ Orhan Veli, Melih Cevdet Anday, Rifat Ilgaz. Garip. Narodna Kultura Yayınevi. Sofia. 1966. (Orhan Veli, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Trinojnik.Sofia, Narodna kultura Yayınevi. 1966).

⁴⁰ Vaptsarov, Nikola: Seçilmiş Şiirler, (çev. İbrahim Işık), İstanbul, Ürün Yayınları. 1975.

⁴¹ Bulgar Edebiyatında Realizm" (Boyan Penev'den çev. Hayri Rüştü Akyürek, Varlık 84, 1937);"Bugünkü Bulgar Edebiyatına Bir Bakış" (Türker Acaroğlu, Varlık, 138, 1939. İncelernede Türk yazarlanndan Bulgarcaya yapılmış çeviriler Üzerinde de duruluyor); "Komşu Bulgar Edebiyatının Bir Yıllık Muhasebesi" (T. Acaroğlu,Varlık s. 160, 1940); "Çağdaş Bulgar Edebiyatında Şiir" (T. Acaroğlu, Varlık 183, 1941);"Osmanlı Türkleri ve Bulgar Edebiyatı" (T. Acaroğlu, Varlık s. 208,1942); "Çağdaş Bulgar Romanı" (Nikolay Donçev'den çev. Muzaffer Uyguner, Cep Dergisi 27, 1969); Dostdergisi (sayı 74, 1970) "Bulgar Sanat ve Edebiyatı Özel Sayısı"; "Yeni Bulgar Edebiyatı" (Türker Acaroğlu, Yeni Edebiyat dergisi 9, Temmuz 1970); "Edebiyat AlanındaTürk-Bulgar İlişkilerinin Otuz Yıllık Gelişimi" (T. Acaroğlu, Milliyet Sanat Dergisi 186, 1976); Bibina, Y. Stefan Velikov. The Translational Reception of Turkish Literature in Bulgaria – In: Translational Reception of European Literatures in Bulgaria, Vol. VI, Sofia 2004, ss. 600 – 675; Aziz Taş. 1990-2010 yıllarda Bulgarca'dan Türkçe'ye ve Türkçe'den Bulgarca'ya çevirileri.

⁴² Vaptsarov, Nikola, Sözler, – İnsana adanmış Şiirler. Zahari Stoyanov Yayınevi, Sofia, 2004, s. 138. (Çev. Yordanka Bibina).

YORDANKA BİBİNA

*Seni haykırmaya*⁴³
Özgürlük

Paul Valery, *Özgürlük*

Paul Valery dediği gibi “dilsel durumunu temizleme” denilen eylemi Vaptsarov da kendi şiirinde gerçekleştirmişti ki, bu felsefeden hareket ederek “saf, çıplak, canlı, taze ve yenidoğan” sözcüklerini yaratabilmişti”. O zamana kadar “şiir” sayılan “ömrün üzerine ağır basan yalanların yığını”ndan temizleyebilmiş, “yalancı kelimelerden ve boş hayallerden” arınabilmiş, “eski hayalperestlikten kurtulmuş” ve sosyal adalet için savaşılar adanmış şiiri yaratma hakkını savunmuştu:

Şimdi şiir zamanı değil
Ne de kahkahayla çınlayan uyakların⁴⁴

Onun hayata sonsuz aşkı başka bir boyuta sahiptir. O kadar büyüktür ki, çünkü şairin sarsılmaz inancıyla doludur. Fabrika ve atölyelerde yorgunluktan ve hastalıktan ölen ama daha iyi, daha mantıklı yaşamayı hak eden kardeşleri için, tüm insanlar için daha iyi ve daha mutlu dünya kurulacak, daha çok aydın hayata gelecek diye imanını ve aşkını bunlarla anlamlandırıyor. Onun bu imanı olmadan, onun küçücük parçası kaçırılmışsa bile şair hiçe dönecek çünkü bu inancı onun hayatına mantığı ve en yüksek değeri vermekteydi. Bu imanını

Soyulduktan sonra
sıfıra inerim ben...,

diye yazmıştı şair.

Bundan dolayı da imanı çok güçlü ve sarsılmaz. Çünkü onun şahsi tabiatına dönüştürülmüş, onun benliğinin ayrılmaz bir karakteri olmuştu. Belki bundan dolayı da Bulgar hafızasında sonsuza kadar kaldı onun şiirleri:

Belki de siz
mutlu günlere
inancımı benim
yıkmaq istersiniz
inancımı
daha güzel
daha anlamlı olacağına

⁴³ Özgürlük, Paul Eluard, çeviren M. C. Anday - O. V. Kanık. Kaynak: <http://www.antoloji.com/ozgurluk-318-siiri/>, (27.11.2012).

⁴⁴ Vaptsarov, Nikola. Şimdi Şiir Zamanı Değil. 5.VII.1941; İnsana Adanmış Şarkı.Derleyen; İvan Granitski. İzdatelstvo “Zahari Stoyanov”, Sofia, 2004, s. 142. (Çeviren: Yordanka Bibina).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

gelecekteki yaşamın!
Söyleyin lütfen neyle saldıracaksınız?
Kurşun?
Hayır! Yararsız!
Durun! Kurşununuz beş para etmez!
İnancım
zırhla kaplıdır göğsümde
ve bu zırha işleyecek
kurşun
icat edilmemiştir henüz!
İcat edilmemiştir!⁴⁵

Şairin çok sevdiği hayatı ondan çok da erkenden alınmıştı, acımasız bir mermiyle. İnsanoğlunun mutlu geleceğine mutlaka bir gün kavuşacağı vizyonu ve imanı ile kendi şahsiyetini ihmal etmiş ve tarihte “ayrı bir kişinin hayatının paha biçilmezliğini” alçakgönüllülükle yazmaktan çekinmemişti bile:

Ben düştüm. Yerimi başkası
alacak... o kadar
Burada, bir kişinin lafımı mı olur?
Kurşuna diziliş, dizildikten sonra
kurtlar.
O kadar yalın ve akla yatkın.
Ama birlikte olacağız fırtınada,
halkım, çünkü sevdik seni.⁴⁶

Yaşam ve mücadelenin adı: nikola vaptсарov

Şiirinde bir sonraki nesillere “tüm insanların mutlu ve kardeş gibi seveceği” bir dünya imajını bırakmıştı ve hiç tesadüfi değil ki onun *İlkbahar* şiiri şarkıya dönüştürülmüştü:

Baharım benim, benim beyaz baharım,
hiç yaşanmamış, kutlanmamış olan sen,

---

⁴⁵ Yaşam ve mücadelenin adı: Nikola Vaptсарov. İnanç; /Çev. Erdal Alova):

<http://www.demokratikgenclikhareketi.org/mucadele-tarihinden/yasam-ve-mucadelenin-adi-nikola-vaptсарov.html>, (20.11.2012).

https://www.google.bg/#q=nikola+vaptсарov+un+%C5%9Fiirleri&hl=bg&prmd=imvns&ei=_tyAUMSQKNGXhQf_9IGADg&start=10&sa=N&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&fp=2c46f3bd3ff03d43&bpcl=35466521&biw=1280&bih=818, (21.11.2012).

⁴⁶ Vaptсарov, Nikola. Kavga dedikleri gibi destansı.; Nikola Vaptсарov , Seçme Şiirleri. Yön Yayıncılık, İstanbul, 1992 Yazar Hakkında: Erdal Alova, Penço Dançev, 115 s. (Çeviri: Erdal Alova - Arka kapağı).

YORDANKA BİBİNA

Çınlatacak kuşlar ekinlikleri!
Neşeyle yüzecek enginde onlar'
Emeğine sevinecek tüm insanlar
ve kardeşçe sevecekler birbirlerini.⁴⁷

"İnsanlığın baharı" dediği bu mutlu dünyanın şimdisi ve geleceğidir:
Şair, dünyanın, her milletin, her savaşçısının, acı çekeninin her insanının bir
parçası gibi hissediyor kendini:

Gözleri
sinirli sinirli pusulaya dikmiş
insanın,
sisleri ve kuzey soğukluğu ile
savaşa girmiş
insanın
kim olduğunu
hatırlamaz mısın?
Bendim bu adam.
Burada ve orada
hep benim
Her yerdeyim
Teksas'lı bir işçiyim
Cezayir'li hamalım
Şairim...
Her yerdeyim!
Ve her zaman var olan benim!⁴⁸

Ünü, ölümünden sonra kazanmıştı Vaptsarov. Ama şöhret ve ölümsüzlük nedir? Belki de Bulgar Edebiyatçı Svetlozar İgov şairin hayatı ve şiiri hakkında söylediği gibi, onun ölümsüzlüğün sırrı "*kendi sözleri ve ruhunu, yeni bir yaşamın temellerini kendi eti ve kan'ıyla*"⁴⁹ koyabilmektedir. Başkalarının özgürlüğünü kendi içinde ve kendi içinden yaratabilmekte, sözcüklerden çok fazla şey söyleyebilmektedir belki...

Vaptsarov her zaman "parfüm şiiri" ne karşı çıkıyordu. ("Tarih", "Sinema", "Rapor").

---

⁴⁷ Vaptsarov, Nikola. Bahar. (Çev. Cevat Çapan) **Kaynak:** http://forum.alternatifim.com/b204/t163224_nikola-vaptsarov/, (22.11.2012).

⁴⁸ Çekişme (Dvuboy, Pesen za çoveka). – İnsana adanmış Şiirler. Zahari Stoyanov Yayınevi, Sofia, 2004, s. 28. (Çev. Yordanka Bibina).

⁴⁹ İgov, Svetlozar. Nikola Vaptsarov, Bulgar Edebiyatının Tarihi, 1878-1944, (İstoriya na Bılgarskata Literatura, 1878-1944), Sofia, Bulgaristan Bilimler Akademisi Yayınevi, 1990, ss. 425-443; İnsana Adanmış Şarkı. s. 197.

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

20. yüzyılın 50'li ve 60'lı yıllarında yani Bulgaristan'da totaliter hükümet iktidarında proleter sınıfa yönelik, ideolojik, sosyal sorumlulukla yüklü şiir yaratma gereği eğilimi egemen olmuştu. Vaptsarov'u takip eden sanatçı nesli, ruhsal yöneltmeye damgasını vurmuştu. Sosyalizmin “zaferi” ve yeni sosyalist rejimi öven sanatçı az değildi, maalesef. Bu yeknesak “çığ” arasında, önceki dönemin şiirsel geleneğiyle tamamıyla vedalaşmayan ama sürekli kendi konularını ve bireysel stilini arayan Blaga Dimitrova'yı kesinlikle ayırabiliriz. Onun 1966 yılında yazılmış *Ars poetika* şiiri (Şiir Sanatı) bir şiirel manifestosu, şiir yaratma programıdır. *Şiir, Sanat* şiirinde metinler arası dokunmuş metaforik bir mesajdır ve geçmişin yüceltilmesi ile faşizmle savaşmaları ve Vaptsarov'un destansı ölümü ve onun şiirsel geleceğe mesajı *son mektup, kurşuna diziliş, hapis duvarı* gibi çağrışımlarla dolu:

Kullandığınız sözcüklerinizin her biri
idamdan önceki son mektup gibi,
cezaevi duvarlarını delen bir çığlık olmalı.⁵⁰

Ayrıntılı metinler arası tahlili yapmadan bile genel metaforik iması açıktır: şiir bir silahtır, yaratıcı eylemin sürekli bir mücadelesidir, bu yüzden de şairin ruhen yükselmiş, ahlaki olarak temiz bir kişi olması gerekir:

Yalan söylemeye hakkınız yok
Hakkınız yok şiirin önemsiz oyunlar oynamaya⁵¹

Blaga Dimitrova'nın hayatı Türk okuruna sıkça tanıtılmıştı.⁵² Kendisi 2 Ocak 1922'de Byala Slatina'da doğdu. 2 Mayıs 2003 tarihinde Sofya'da yaşamını yitirdi. Çocukluğu ve ilk gençliği Veliko Tırnova'da geçti. Sofya Klasik Dil ve Edebiyatlar Lisesini ve Sofya Üniversitesi Slav Filolojileri Fakültesini bitirdikten sonra Moskova'da Maksim Gorki Edebiyat Fakültesinde öğrenimini sürdürerek filoloji bilimleri doktoru oldu. Septemvri (Eylül), Narodna kultura (Halk Kültürü), Bilgarski pisatel (Bulgar Yazarı) dergilerinde redaktörlük yaptı. 1967'de Vietnam Dayanışma Komitesi'nin sekreterliğini üstlenerek Vietnam'a gitti. 1989'da Bulgar Parlamentosuna seçildi. 1992-1993 yıllarında Cumhurbaşkanı yardımcısı olarak görev yaptı. Şiir, roman, oyun, deneme ve eleştiri alanında sayısız ürün veren Blaga Dimitrova; Herder Ödülü, Hristo G. Danov Ödülü, Polonya PEN-Merkezi Ödülü, German Krugge Ödülü gibi çok sayıda ödüle lâyık görüldü.

⁵⁰ Dimitrova, Blaga. *Ars poetika*. (Çeviri: Kenan Hanok), Kaynak: http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/index.html, 22.10.2012.

⁵¹ Aynı yerde.

⁵² Bkz. Hasine Şen. Blaga Dimitrova: Aşkın Ötesi Yine Aştır. E Dergisi, Sayı 52, Temmuz 2003, İstanbul, ss. 43-45.

YORDANKA BİBİNA

Bu kısa biyografisi Blaga Dimitrova'nın insan ve sanatçı olarak dramatik yaşamını göstermez. N.Vaptzarov'un savaşımının, çok açık hedefi ve düşmanı varsa, faşizm ve sömürücü rejimdir. Bir sonraki dönemde sosyalist sistemin zaferi ile onun ve diğer solcu aydının devrimci idealleri yerine getirilmişti. Ama sadece görünüşte. Çünkü bu sistem maalesef Vaptzarov'un takipçilerinin bazıları için bir trajedi haline gelmişti. Gerçeği, hayallerinden uzaktı ve birkaç nesil bu sistemin baskısı altında düşmüştü. İnsanı bireysellikten mahrum eden, her serbest düşünce ve yaratıcı güdüyü katı ideolojiye tabi tutan, dogmatik toplum kurallarına her uymayanı zulmeden totaliter sistemi aydın ve yaratıcı kitlelerinin, zamansız bir zamanda yaşama duygularını uyandırdı; onları, umutsuzluk kapladı, güçsüz bıraktı. Böyle bir toplum korkular içinde ve özgür iradeden yoksun bir yaşamı yıllarca yürüttü. Özgürlük idealleri unutulmuş veya kapsamlı, bütün toplumu kaplayan tuhaf bir yalan içinde deforme edilmişti. Bu gerçeğin gereği olarak şair yeniden isyancı ve savaşçı görevini üstlenmeliydi. Blaga Dimitrova'yı insanlığın ve özgürlüğün değerlerini yeniden keşfetmeye yönelten sağduyulu didaktiği şiirine isyankâr aksanı getirmektedir ve onu 60'lı yılların Bulgar şiirinde merkezi bir yere koymaktadır. Böylece iç gözlemi sadece bir araç olmaktan çıkartıp şiiri düşünme tarzını değiştiren, zamanı sarsan, vicdanı hareket ettiren bir uyarı haline getirebilmişti.

Blaga Dimitrova'nın edebiyat serüveni 1950'li yıllarda başladı. Dimitrova, sansür ortamında sanatçı kimliğini korumaya çalışan birçok şair gibi, rejimin dayattığı estetik normlara uymak yerine, iç sesinin rehberliğinde yürümeyi seçti. Bu onu hayatı boyunca tek 'yoldaşı' olacak aşk ve sevgi temalarına götürdü. İkiyüzlülük, durgunluk, umutsuzluk yaşadığı zamanın içinde, sahte bir dünyanın hiç bir şeyin değişmezliğinden gelen çaresizlikle kaplanan bir toplumda, onun her düşüncesi, her sözü insanın iç ahlakı, onuru ve şiirsel asaleti güçlendirir. Şiirleri huzursuzluk, iç drama ile aşılanmıştır. Ama tam bir kapalı şiirsel evren aranmamaktadır. Aksine, "Tüm sınırları kırıp bilinmeyene endişeli sorularıyla saldırır, varoluşu deneyüstü boyutta yankılamaktadır."⁵³ Şair hanım yeni açılımları arayan isyancı bir şairdir, görünüşte donmuş bir dünyada. Rejimin baskısı altında toplumu kapsayan durgunlukla, tembellikle, ataletle savaşır; ruhları fethetmiş korkuya direnmektedir.

Bu korku içinde tahrip edilmekten çok kendini kaybetmek daha korku vericidir, onun için. Şair zihinsel "ezilmekten" ve zulümden meyus olmaktan korkmaz, aksine kendinde insanı ve insancıl olmasında yeni yolları keşfedeceğine, kendisine öz mahiyette yeni yolların açılacağına inanıyor:

---

⁵³ Sugarev, Edvin. Blaga'ya Teşekkürlerle (S Blagodarnost za Blaga: 27 Mart 2012). 26.03.2012 tarihinde Blaga Dimitrova'nın anısına okunan metni, Kaynak: <http://www.svobodata.com/page.php?pid=8752&rid=154&archive=>, (18.11.2012).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

Korkmuyorum
kesinlikle adımlamaktan.
Ezilmiş otlar
Gün gelir yola dönüşür.⁵⁴

Şöyle ki cesur eylem ve özgür haykırış 60'lı yılların isyancı şair neslinin öznelikleri olmuştu: dev kar kayayı bir anda çökebilen çılgın bunların, aniden çılgın dağlardan kopan gücü olmuştu. Bu şiirinde "cesur değişim" dürtüsü bir anlamda trajik duygularla boğuludur, her şeyin önceden başarısızlığa mahkûm olduğundan kaynaklanan pervasız azap duygusu hâkimdir. Gerçekten bu şiir, totaliter sistemin sertleştirilmiş yıllarında yazılmıştı, kamusal yaşamda manevi çözdürmeyle tüm ümitlerin erimiş zamanına rastlar. Bu yüzden de acımasız gerçeklerini anlatan kötümser finali vardır:

Hiçbir adım yapmasın,
hiç bir çılgın çıkmasın,
hiçbir hatıra olmasın,
hiçbir uyanık kalmasın!⁵⁵

Ruhsal felç, tarihsel amnezi, korku ve uykulu bir vicdan. Bu yaşadığı zamanın boyutlarıdır ve şair umutsuz bir acıma ile bunları listeler, tüm kamu ve özel hayatın durgunluğunu sayıklar gibi.

Tek umut, evrenin sürekli hareketi, dünyanın dalgalanması, devamlı değişmesindedir.

Her ne kadar iktidar dünyayı resmi düz, tek renk ve tek boyutlu yapmak isterlerse de kaybedilen güvenlik ve istikrarı arayış adına ama aslında statükoyu devam ettirmeye çalışmak da olsa, şeylerin tabiatıyla ve kendi doğasıyla dünya devamlı değişir ve sürekli olarak yenileşmektedir:

Dünya çok boyutludur
Ve bizde baş ağrısına neden olur.
Biz dünyanın tek renk olmasını isteriz
Öyle ki dünya net ve kesin olmalı.
Biz dünyanın birörnek olmasını isteriz
Öyle ki dünya gerçek olmalı.
Biz dünyanın sınırlı olmasını isteriz
Kavrayabilelim diye, dayanabilelim diye.
Ama onun boyutları sonsuzdur:

---

⁵⁴ Blaga Dimitrova. Otlar. (Çeviri: Kenan Hanok);
http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/otlar.htm, (20.11.2012).

⁵⁵ Çeviren Y. Bibina.

YORDANKA BİBİNA

Dünya korur hissettirmeden değişimi.⁵⁶

Bu anlamda, Blaga Dimitrova yaşadığı zamanının hem vakanüvisi, hem de Peygamberidir. Sezgiyle ruhlarda biriken gerginliği hisseder, değişim için istekli bir kuşağın "cesur adımlar"la itilen ve uykuda kalmayan, tarihsel yamaçlarına yıkılacak çığların gümbürtüsünü sezer, Vaptsarov'un inandığı baharı, dünyanın yeni ve adil bir durumunu, o da bekler.

Arayıcı ruhu, Blaga Dimitrova'yı büyük sanatsal dışavurumun denemelerine götürür. Ancak bu kelime ile bir oyun ya da kelimelerle oynamak değildir. Geleneksel form tarzlarını kırar, üslupla deneyleri yapar, kelimenin gizli özünü arar. Onun için, dil hazır malzeme değildir, tam tersi dürtü ve provokasyonun bir yeridir; şiar hayali beklenmedik uçuş pisti keşfedebilir bir ortamdır. Nasılsa, hazır gerçekler yoksa hazır anlam şekilleri de yoktur.

Vaptsarov'un eserlerinde tanıdık olduğumuz özelliklerden biri olan polemiği Blaga Dimitrova şiirinde görüyoruz. Ana kahraman, seninle tartışır ve bu dramatik iş savaşında onun benzersiz tek özü doğar. Tüm insan öz varlığın zamana karşı, zamanın acımasız kanunları ile, yanıltıcı eğrileriyle, bir mücadeleye dönüşür. Zamanın parabolünde ya birinin yüzünü tekrarlıyorsun, ya da kendi kimliğini buluyorsun. Kişiliği, yüzü, karakteri, vicdanı, kaderi, insanı düşündüren yüce değerlerdir ona göre. İnsan kendi, bu değerlerin yaratıcısıdır. Ama aynı zamanda onların yıkıcısıdır da. İnsan özü için kaygılanmak, Blaga Dimitrova'nın şiirlerine hümanist ses getirir.

Kendinin bir yaratıcı, bir yıkıcısın
Her adımda ayırıcı izni oyuyor
vicdan azabın gölgesini,
ifadesi, bozukluğu, çizgisini.⁵⁷

Genellikle Blaga Dimitrova'nın eserleri "kendine yolculuk" olarak nitelendirilir. Şiirlerin dramatik bir itirafı, kendi kendini incelemesi, kendisiyle hesaplaşan yansıması vardır. Dönüş motifi veya dönüşme hayalleri daha önce Penço Slaveykov (*Mutluluk Rüyası*) ve Dimço Debelyanov (*Gizli Feryatlar*) tarafından işlenmişti. Burada ise Blaga Dimitrova 20. yüzyılın ikinci yarısına ait insan duyarlılığı ile orantılı olarak yeni ve modern manevi mesafeyi arar. Şiirlerinde insan kendi ümitsiz yabancılaşmasından kendini, şahsiyetini, benliğini tamamlayıcılarını makro dünyada görmek ister; dünyada insan varlığın

⁵⁶ Dimitrova, Blaga. Çok Boyutluluk. Çeviri: Kenan Hanok.

http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/cok_boyutluluk.htm, (16.11.2012).

⁵⁷ Dimitrova, Blaga. Kendini aramak. (Çeviri: Hüseyin Mevsim). Kaynak:

http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/kendini_aramak.htm;

<http://www.engelliler.biz/forum/sairler-ve-siirleri/7846-blaga-dimitrova.html>, (16.11.2012).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

boyutlarını da insanın mevcudiyetinde bulunur. Bu anlamda Blaga Dimitrova'nın *kendine dönüşü* insanın özüne dönmesi olduğuna inanılıyor:

Umutsuzca insan arıyorum.
Tünel karanlığını aydınlatmak için
Diyojen'in feneri solgun sönük.
Kalabalıklarda insan kayboluyor -
bataklıkta bir köpükçük sanki.
Yirminci yüzyılın sonunda
bu lanetli gezegenin
kalabalıklarında
gökteki yalnız Tanrı
insandan daha kolay bulunur.
İnsan arayıcısı -
altın arayıcısı,
iktidar arayıcısı
ve Tanrı arayıcısından
çok daha umutsuz bir uğraş.
Yapacağın biricik şey kalıyor -
kendimi kendim aramak.
Umarım,
kendinde insan izi bulursun!⁵⁸

Kişi, karakteri, vicdani, kaderini, bu en yüce değerlerini düşünmeli, en karanlık ve umutsuz zamanlarda bile, eğer içindeki özünü korumak isterse. İnsan değerlerin hem *yaratıcısı* hem *yıkıcısıdır*. İnsan kişiliğine olan kaygısı Blaga Dimitrova'nın şiirlerinde güçlü hümanist ölçümü belirliyor. O çağdaş rasyonalizmi şiirsel bir vizyona teklif eder. Uyumsuz bir dünyada şaşkına dönmüş ve çaresiz ama ilgisizliğe ve istifaya düşmeyen insanın tersine kendi varlığının belirtilerini sürekli kendinde arayan imajı yaratır. Bu motifler ve yaratıcılığın felsefi yanları Albert Camus ve Jean-Paul Sartre varoluşçuluğuna yaklaşıyor. İstifa, atalet, durgunluğa karşı yönelten enerjilerin direnci şiirsel sorunlaşması, ahlaki olgunluğa ve istikrara bireye meydan okuması, toplumsal sorumluluğu şairin çağdaşlarına bir anlamda çağrısıdır.⁵⁹ Bütün bunlar eserlerini çağdaş insanın ilginç portresine dönüştürür. "Dünyayı ıstırap çekmek"te olan şairin misyonunda görür. Maskesiz, zırhsız, hassas ve savunmasız olmasında. Ona göre gerçek şiir ağrıdan doğar, gerçeği yazabilmek için acılarını çekmeli

---

⁵⁸ Aynı yerde.

⁵⁹ Kirkov, Dimitir. Blaga Dimitrova, *Kendine Yolculuk*, (Blaga Dimitrova. Pituvane kim sebe si). Kaynak: <http://slovo.bg/old/rrech/110/rr20011014.htm>, (16.11.2012).

YORDANKA BİBİNA

şair. İçtenlikle yazan şair sadece acıya katlanan değil, aynı zamanda acıyı merhamete ve yakınlarına sevgiye dönüştürebilendir.⁶⁰

Ben sevmek için doğmuşum-
sevmek ve sevmek için.
Ne yazık ki yaşamım
sevgisiz geçti nerdeyse.
Bu nedenle bağışlamayı öğrendim:
Aştığım çölleri bile
Hiç küçümsemiyorum.
Yalnızca soruyorum onlara
şaşkın gözlerle:
Ne bahçeler olmaya doğmuşunuz kim bilir?⁶¹

Türk şiiriyle ilk buluşmasının şahsi olduğunu söyleyebiliriz. Bu da Nazım Hikmet'le 1951 yılında karşılaşması oldu ve Türk şairini Bulgaristan'da tanıtan kişi olmuştu. Onunla geçirdiği günlerini *Nazım Hikmet ve Bulgaristan* (1955) adlı kitabında anlattı. Nâzım Hikmet'in kişiliğini, siyasi görüşlerini, sanat anlayışını ve eserlerini derin hayranlık duyguları içeren bir üslupla tanıtır.⁶² Blaga Dimitrova, Türklere, Bulgaristan Türklerine, azınlıklara karşı saygısı, sempatisi ile de bilinir. Bulgar hükümetinin Türk azınlığına karşı uyguladığı isim değiştirme politikasını açıkça kınadı. Dünya basını önünde Bulgar Türkleri savundu ve destekledi. Bu tutumunu 1990-1992 yılları arasında başbakan yardımcısı olduğu dönemde de sürdürdü. Onun sanatında da bu toplumsal ve insan sever anlayış *Yüz* (Litse) romanında ve özellikle *İsim* makalesinde yankılanmıştı. Onda şunu da yazmıştı:

“İnsanın tüm çabası ancak bir isim için başka nedir ... İsmiğin küstahça çıkarılması ve değiştirilmesi insan karakteri için bir meyan okumadır... Kişinin kutsal adını elinden almaya izin verilirse, o zaman her şeye izinli demek, ondan sonra da hiç bir onuru şerefi kalmaz... O pervasızca bizim dost Müslüman yurttaşların isimlerini değiştirmezse, kendi ana dilinde konuşmaya ve onların dini ibadetlerini yerine getirmek yasaklanmasaydı, hiç bir zaman bu sonsuz göçmen sıraları da olmazdı, terk edilmiş evleri, sevgili arkadaşlarını, mezarları, bayındır bahçeleri, evler, çiçeklenmiş bahçeleri, sevgiyle besletilmiş damızlığı, sevgili vatanını çaresizlik içinde arkasında bırakıp bilinmeyen kaderine tek umudu ile - ayaklar altına çiğnemiş onurunu yeniden kazanmak için, yollara düşmezdi... Bu ıssız, solgun tütün

⁶⁰ Sugarev, age.

⁶¹ Dimitrova, Blaga. Çöller. (Çeviri: Kenan Hanok), Kaynak: http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/coller.htm, (15.11.2012).

⁶² Şen, Hasine. 2. Dünya Savaşı sonrası Bulgar edebiyatına damgasını vuran, Nâzım'ı Bulgaristan'a tanıtan Blaga Dimitrova geçen hafta öldü. Kaynak: <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=74856>, (17.11.2012).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

*tarlaları, bu boş fabrikaları, her an sınırı geçip oturtulmuş hayatından kararsızlığa gitmek beklentiler içinde insanların bu ıssız bakışları - bu beş yıl önce üzerlerine işlenen çirkin şiddete bir tepkidir”.*⁶³

Yaratıcılığın⁶⁴ dışında onun bu toplumsal ve cesur davranışı Türk aydın çevrelerinin sevgisini kazanmıştı ve o, ölümünden sonra da saygıyla anılmıştı.⁶⁵ Türkiye’de Blaga Dimitrova dünyanın en önemli şairlerinin arasında sıralanmıştı ve İkinci Dünya Savaşı sonrası “Bulgar edebiyatı kimliğine damgasını vuran yazar, arkasında sayısız şiir kitabı, roman, oyun, eleştiri yazısı ve sanatçı duyarlılığını her ortamda gösterebilen bir aydın” olarak tanıtılmıştı.⁶⁶

Yaşayan ancak Blaga Dimitrova’nın muhalefetine rağmen Bulgaristan Komünist Partisine yakın olan aydınlar arasında anılan diğer sıra dışı Bulgar şair ise Lübimir Levçev’dir. 27 Nisan 1935’te Bulgaristan’ın Troyan kentinde doğmuş İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra geçen karmaşık zaman kırıcıdan geçen bir şairdir. Sosyalist iktidara yakın olduğundan dolayı 1989’dan sonra demokrasiye geçiş sonrası dönemde ise dışlanmış ve büyük krizden geçen bir şairdir. Yeni şartlarda unutulmaya çalışılan ve büyük dramı yaşayan Lübimir Levçev bunca ihanete karşın, şiirinde de düşüncelerinde de direnmiş, direnmeyi bildiği kadar kendini sorgulamayı da göze almış bir ozanın onurlu savaşımına devam etmişti. Yalnızlık duygularına rağmen hayatta sağlam kalmıştı:

Kovulan bir düş gibi.
Umarsız umut gibi.
Yitiyor çağ...
Yitiyor coşku...
Sanki bir ben kalıyorum,
bir başıma.⁶⁷

⁶³ Dimitrova, Blaga. İsim (İmeto). Metnin Bulgarcası: http://www.gunes-ruse.com/index.php?option=com_content&view=article&id=90%3Aknn-adi-zakr-tete-uzay&catid=3%3A2011-04-29-18-37-16&Itemid=54&lang=bg (15.11.2012).

⁶⁴ Şiir dışındaki çalışmalarında da hümanist yönü ağır basar yazarın. *Yüz* (Litze) başlıklı otobiyografik romanında, gençlik hayallerinden sıyrılıp gerçek hayata adım atan bir gencin hikâyesini anlatır. Bir iç hesaplaşması niteliği taşıyan bu romanda yazar, bulunduğu ortamı da sorgular. 'Kendine Doğru Yolculuk' (Pituvane Kım Sebe Si, 1965), 'Otklonenie' (Sapma, 1967), 'Korkunç Mahkeme' (Strashniyat Sıd, 1969), 'Çığ' (Lavina, 1971) romanlarında Blaga Dimitrova bireyin yaşama nedenlerini ve toplumsal görevleriyle bireysel dürtüleri arasındaki çatışma gibi konuları şiirsel bir üslupla dile getirir.

⁶⁵ Can Destan, Blaga Dimitrova.

<http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=17605.0;wap2>, (17.11.2012).

⁶⁶ Dünyanın En Önemli Şairleri, <http://www.sosyalmedyahaber.com/dunyanin-en-onemli-sairleri/>, (20.11.2012).

⁶⁷ Levçev, Lyubimir. Post Restante Mektup. Çeviren: Kadriye Cesur: <http://mavimelek.com/poste-restante-mektup.htm>, (16.11.2012).

YORDANKA BİBİNA

L. Levçev’i Türkçeye çeviren Kemal Özer onun bu özelliğinin farkındayken “*Onun şiiri, çağdaş yaşamın günlük yansımalarını üstüne kuruludur. Ama bu yansımalar, en sıradan ayrıntıları olduğu kadar, en köklü sorunları, en büyük davaları da içermektedir. Öyle ki, bu şiirin geçmişten günümüze, en özgül koşullardan en kapsamlı atılımlara uzanan bağlantıları, çağdaş yaşamın ve çağdaş insanın sınırlarını sürekli genişletmiş bulunmaktadır,*” diye vurgulamaktaydı.⁶⁸ Yaşadığı zaman, hayatın anlamını soymuş gibi, şiirsel ve edebi sanatı da anlamsızlığa dönüştürmüştü. Bu duygu acıtmak kadar gerçekçidir. Şair ise, bu durumu, hayat denilen “yarı uykuda” sayıklamak gibi olan durumu az, ama büyüleyici sözlerle çizebilmişti. Zaman, mesafeyi gezmiş yoluna gerçekdışı bir görünüm kazanmıştı. Şairin de “geceyle başlayan gecede biten” bu seyahati genelde ışıktan mahrum, günün başlamasıyla gelen seherden başka ifadeyle gün doğmasıyla gelen ümitle geçer. Ömrü tamamıyla karanlıkta geçer:

Sadece söz kalmış –
soyulmuş,
nazikçe vefasız...
Biliyorum – onunla başlar herşey,
yine de söze dönemem
yarı uyuşmada
anayolundan olsa bile...
Hayatım da şu anda
yarı uyuşmada
anayolunda
anlamsız uçuşmada⁶⁹

Ama yaşamın gerçeğinden yoksun olması, kendi zıddına yani gerçekdışılığına dönmesi, kendisinin de rüya haline gelmesi onun için daha da korkutucudur. Uykuda gibi geçen zamanını da önceki nesillerin kahramanca savaşlarının hatırasıyla sarsmaya kalkar. Geo Milev, Histo Smirneski, Nikola Vaptsarov gibi devrimci şairlerin kullandıkları *kavga, mermi, gerçeğiyle uzlaşmazlık* gibi sözcüklerle çağdaşını uyandırmak ister:

Onları uyandırmam gerekirdi...
Aldanmayın!
Benim gibi aldanmayın! -
haykırmam gerekirdi...

⁶⁸ Özer, Kemal, Lyubomir Levçev şiirleri, (çev.) <http://mavimelek.com/poste-restante-mektup.htm>, (17.11.2012).

⁶⁹ Levçev, Lyubomir. Doğu’dan Doğu’ya Giden Yol. (Pıtyat ot Orienta i pıtyat za Orienta); Elektronik Yayınevi LiterNet, 01.05.2005, № 5 (66), Çeviren: Yordanka Bibina.

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

Mücadeleyi rüya edin!
Mermileri hayal edin!
Uzlaşmaz kelimeleri de...
Bağırمام لازمді.
Vaktim yok ama,
hiç yok,
devam ediyorum işte ⁷⁰

Onun ilk şiirleri daha çok devrimci coşkunculuk ve devrimci beyannamelerle dolu. Şair onun yolunun devrimci mücadeleden geçtiğini açıkça söylerdi:

Benim yolum,
ne çöllerden geçer,
ne denizlerden...
Devrimden geçer
benim yolum.
Kadehimi kaldırıyorum senin adına,
hâlâ yanan ışık!
Senin adına,
yıldız yolu!⁷¹

1990 yılında yayınlanan *Bir Yıldız Taşındığım*⁷² şiir kitabını çeviren toplumcu görüşlerine sahip olan Türk şairi Kemal Özer'i muhtemelen Levçev'in şu devrimciliği cezbetti. Levçev'e göre hayat yolu "Devrimden geçer" ve "Sosyalizm onun İtaka'sı"dır. Bu tür slogansal ifadelerine sıkça rastlanmasına rağmen bütünüyle Levçev'in şiiri, yalın bir propaganda gibi nitelendirilmez. İdeolojiyle yüklü şiirleri her insana yakın felsefi yansımalar ve yaşam gözlemleri ile doludur. 70'li ve 80'li yıllarda sadece Levçev'in değil başka Bulgar ozanlarının da sosyal şiirleri Türk aydın yazarlar arasında giderek popüler olur. Bulgaristan'da yaşayan Fahri Erdinç ve Kemal Özer tarafından tercüme edilmiştir. Böylece Türkiye'de Levçev'in *Haydut Otu* kitabı (1979) ve *Kurşun Asker* (1984) çıkar. En son sözü geçen *Bir Yıldız Taşındığım* (1999) kitabı da. Kemal Özer'in anlattığı gibi, Bulgaristan'a gittiği 1976'ya kadar Kemal Özer, şiir çevirisiyle uğraşmamıştı. Gelişi sırasında da daha önce

⁷⁰ Aynı yerde, (Çeviren: Yordanka Bibina).

⁷¹ Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri, Cilt 3, s.285-287, Hazırlayan: A. Kadir, Evrensel Basım Yayın, İkinci Basım, İstanbul. Mayıs 2000. Çev. A. Kadir – Gülen Fındıklı. Kaynak: Yıldız Yolu'na Dair Öndeyiş / A. Murat Özhan, <http://www.olhayat.com/dunya-siiri/lubomir-levcev-yildiz-yolu/>; <http://www.insanokur.org/?p=5824>, (15.11.2012).

⁷² Levçev, Lyubomir. *Haydut Otu*, 1979; Lyubomir Levçev. *Kurşun Asker*. Şiir. İstanbul, De Yayınevi, 87 sayfa. 1984; Lyubomir Levçev. *Bir Yıldız Taşındığım*. Yordam Kitapları. Gülşah Özer. İstanbul, 1999, 64 s. Çeviri: Fahri Erdinç, Kemal Özer.

YORDANKA BİBİNA

okuduğu ve yaşamını uzaktan izlediği Fahri Erdiç'le tanıştıktan sonra çeviriye karşı ilgisi artmıştı.⁷³ Türkçe'den Bulgarca'ya, Bulgarca'dan Türkçe'ye çeviriler yapan Fahri Erdiç, Kemal Özer'e onun bu çevirilerini gözden geçirmeni rica etmişti ve ilk metni Lubomir Levçev şiirlerini içeren *Haydut Otu* adlı kitabı olmuştu. Bu kitabını başka Bulgar ozanlardan çeviriler izlemişti: Georgi Cagarov'un *Benimdir Bu Dünya*, Liçezar Elenkov'un *Granit Destanı*, yine Levçev'in *Kurşun Asker* gibi başlıklar. 1980-86 arasında bu tür çeviri kitaplardan başka bazı dergilerde de eserler yayınlanmaya devam etmişti. Kemal Özer, kendi sözleriyle bu olayları şöyle anlatıyor: "*Fahri Erdiç'le yaptığımız bu çalışmalar bana başka ozanları daha yakından tanıma ve değişik şiir serüvenlerini öğrenme olanağı sağladı. Kendi şiirimi bir anlamda sinama ve geliştirme fırsatı oldu. Böyle düşünmeye başlayınca, üstelik özellikle sosyalist ülkelerde uygulanan işbirliğine dayalı şiir çevirisinin aldığı başarılı sonuçlara tanık olunca, şiir çevirisine emek harcamayı önemsedim. Bunda 80 sonrası, toplumcu şiire karşı ülkemizde başlatılan saldırının da önemli rolü var elbet. Bilindiği gibi, Batı'da böyle şiir yazılmıyor türünden savlar nerdeyse koro halinde dile getiriliyordu. Batı şiiri örnek gösterilirken nasıl tek yönlü davranıldığı bence çok açıktı. Ama bunu çeviri alanında yapılacak çalışmalarla da göstermek gerekiyordu. Böylesi çalışmaların bir ucundan tutabileceğimi düşünmeye başladım.*"⁷⁴ Böylece Bulgar şiirine karşı Türk yazarların ilgisini uyandıran iki faktörü vurgulamıştı. Bir yandan onun toplumcu karakteri, öbür yandan da Türkiye'de iç toplumsal koşullardan kaynaklanan sosyal konulu eserlere gereksinimi.

Kemal Özer, *Haydut Otu* kitabından sonra *Kurşun Asker* şiir kitabını da çevirmişti.⁷⁵ Burada çağdaş insanı delirten hayat tarzı, sonsuz görevler arasında kaybolması, gece gündüz sınırı silinmiş bir dünyada yaşaması, sadece ölüm düşüncelerinden değil bir de şiirin çağdaş dünyada bu karmaşık hayattaki çok önemli olan yerini anlatıyor şair:

Şiirler!
Tek varlık, elinde avucunda ozanın,
düşmanı bile varsa
şiirler onun en bağlı düşmanı.
Var olun şiirler!

⁷³ Özer, Kemal. Şiir çevirisi üstüne sayım suyum. Kaynak:

<http://cevirmennotu.blogspot.com/2007/kemal-zer.html>, (18.11.2012).

⁷⁴ Aynı yerde.

⁷⁵ Levçev, Lubomir. *Kurşun Asker*. Şiir. İstanbul, De Yayınevi, 1984. 87 sayfa. (Çeviri: Fahri Erdiç, Kemal Özer). Kaynak:

http://www.siiir.gen.tr/siir/1/lubomir_levcev/kursun_asker.htm, (18.11.2012).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

Var olun şiirler!
Kaldırma gücü neyse kanatların
sizin sessiz direnişiniz de öyle,
doğal yeteneğin ürünü olun şiirler
ve öncüye öncülük edin hep!⁷⁶

Foucault'nun Sarkaçı şiirinde ise Ljubomir Levçev insanın öz benliği olarak uçuşunu görüyor, tabiatıyla insan “kanatlı”dır ona göre, daima yüksek değerleri özler ve belki bu değerlerden en önde geleni, özgürlüktür. İnsana ilham ve kanat veren özgürlüğün de mecazı *Uçuştur*, çünkü insanın öz benliğidir özgürlük:

Öyle ki
anlamını tam verirsek sözün
bağlıdır gök boşluğuna
kuşlar
bağlıdır sonsuz devinime
ve atılıma
özbenliği kanattır varlıklarının çünkü.

Yine de insanın kederi bir anlamda “kök” ile “gök” arasında yaşamak, dünyevi ile tanrısal arasında, her günü gereçleri ile üst idealleri arasında, devamlı bir ikililikte de çarmıhlanan insan devinimleri yapmaya mahkûm. Bu yüzden de şair kuşlara imreniyor,

kökleri yok
çünkü onların.

Zamanla şiirleri de sosyal devrimcilikte daha samimi bir ses tonuyla, lirik ve güçlü metaforları içeren şiirine yol vererek, yavaş yavaş solmaya başlar. Cezaevleri yine var, ancak insanlar ve onların özgür iradeleri için mevcuttur, bunlar. Özgürlük ise "kurtulmasını sevmez" diyor şair; çünkü özgürlük insanın özünde olanlardan ve onu sadece “kısa süreli” olarak hapsedebilirler:

Bu kısa süreli hâpishaneler
Bizim özgür iradeye.

Fırtına geçer.
Tüm uçuşlar yenilenir

İptal edilen gökleri yine geriye döner.

---

⁷⁶ Lyubomir Levçev şiirleri, Çev. Fahri Erdinç, Kemal Özer.
http://www.siiir.gen.tr/siir/l/lubomir_levcev/kursun_asker.htm, (18.11.2012).

YORDANKA BİBİNA

Özgürlük kurtulmasını sevmez ama .⁷⁷

Şair kendisi de sözcüklerin gücünü bilir, sözcüksüz ifade edilebileceği bir yaklaşma ve aynı zamanda uzaklaşmadır onun için sözler: “*Şiir hayatın bir durumudur, insanın katılımı ile bir olay halinde gerçekleştirilen sanattır. Sormaya sonsuz gerginliğidir şiir. Bunun için de insana uyandırıcı ve yaşadığımız tarzları, kendimiz ve dünya hakkında bilgiye, doğası için ..bütün varoluşa devamlı sorgulayıcıydılar şiirleri,*” diye özetlemektedir Levçev’in yaratıcılığını derinden bilenler.⁷⁸ Yaşadığımız zamanın ruhunu yansıtan tüm duyguları, bunaltıları, heyecanlarımızı başarıyla ifade edebilmişti. Bununla da çağdaşına yakındır, anlaşılabilir, tanımayan ama aynı duygularını paylaşan bir dosttur. Bir de *Öz* ve *Ötekinin* arasındaki mesafeyi kısaltan sözlerle, şiirselliğini mahsus doğrulamaktadır.

SONUÇ

Yukarıda tanıtılmaya çalışılan üç Bulgar şairin Türk okuyucusuyla buluşmada onları çeviren ozanlarla ortak noktalarda birleştiğini söyleyebiliriz. Onları, bir yandan sosyal bir olay, öbür taraftan ise insanın ruhsal durum olarak anlaşılabilir özgürlüğe olan karşılıklı çekimi birleştirir. Kapitalist ve sosyalist sistemlerde, yani iki farklı dönemlerde yaşamış olan üç Bulgar şairin sosyal sorunlara ve sosyal adaletsizliğe karşı duyarlılığıyla, daha adil bir geleceğe imanı, insanı daha mutlu olabileceği idealleriyle Türk okuruna yakın olmuştur. Daha sonra sosyalist totaliter Bulgar devleti bu ideallerini çiğnemişse de şairlerin çoğu isyankâr ruhunu yükselir, durgunluk ve umutsuzluğa karşı direnir, rejimin baskılardan dolayı topluma yayılan korku duygusuyla savaşımı ön plana taşır, yıldızlara, yani yüksek değerlerine ve asalete kendi yollarını arar, hitap eden ve çekici eserleri yaratır. Bazen sadece metninde yer alan, bazen çok kişisel olan bu dostluk anlayış ve uyum için yeni yollar bulur, yakınlaşmanın yeni ufuklarını açar.

Bugünkü Bulgaristan'da bir derecede unutulmuş bu şairlerin Kadriye Cesur⁷⁹ ve Hüseyin Mevsim gibi daha genç nesil çevirmenler tarafından şiirlerinin yeniden tercüme edilmesi de tesadüfen değil çünkü çağdaş zamanımızda bile onların yeteneği, soruşturulan sorunları hala güncelliğini kaybetmiş değildir. Bu, herkesin görebildiği bir gerçektir. İnternet

⁷⁷ Levçev, Lüboimir. Yüzük.(Pristen), Kl. Ohridski Üniv. Yayınevi, 1999. s. 16. (Çeviren: Yordanka Bibina).

⁷⁸ Levçev, Lüboimir, Beni gönlümün usu güdülmedir. Teodora Stankova'nın röportajı. (Lyubomir Levçev: Vodi me razumit na sartseto, röportaj, Teodora Stankova) Kaynak: http://www.bela.bg/index.php?page=inner_page&page_id=8&article_id=1000578, (17.11.2012).

⁷⁹ Kadriye Cesur'un Levçev'in çevirileri için bkz.; <http://www.kadriyecesur.com/>, (15.11.2012).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

çalışmalarının tanıtımı ve yaygınlaştırılması için kullanılabilecek diğer gelişmiş ortam olarak ortaya çıkar bugün. Orada pek isimleri bilinmeyen tercümanlar tarafından yeni çevirilerin ortaya çıkışı ve dünden daha yoğun olarak yayınlayışı bunun bir göstergesidir. Böylece çeviride buluşma Balkanlar'da edebi iletişimde yeni perspektifler açıyor. Özellikle son on yıl içinde birçok engel düştükten ve iki ülke arasındaki birçok kapı birbirine açıldıktan sonra bu edebi ve kültürel karşılaşmalar günden güne devam eder ve sürekli yoğunlaşır. Çağdaşımız kendisini ararken hep ötekinin aynasında yansıyan imajıyla karşılaşır. Böylece en iyi dostluklar, her insanı heyecanlandıran aynı duygu, aynı heyecan, aynı gerginliklerden doğar. Yukarıda üzerinde durduğumuz Bulgar ve Türk edebiyatlar arasında çeviride buluşma konusu ne ilk, ne de sondur. Bizi bir hayli heyecan ve zevk verici edebi ve kültür buluşmaları bekler ilerde.

YORDANKA BİBİNA

KAYNAKÇA

- Acaroğlu, Türker, Bulgar Edebiyatından Bulgarca'ya Çevir. – Bulgar Edebiyatı ve Dünya Edebi Süreci, Sofia, 1983 (Аджароглу, Т. Преводи на турски от българската литература. В: Българската литература и световният литературен процес. Сб. с доклади, изд. БАН, С., 1983).
- Acaroğlu, Türker, Edebiyat Alanında Türk-Bulgar İlişkilerin Otuz Yıllık Geçmişi, - Milliyet Sanat Dergisi, 1976, No 186.
- Apostolova, Bojana. Mesai İncili. Artshop Yayınevi, (Çev.), Hüseyin Mevsim-Kadriye Cesur, 2012.
- Bachman-Medick, Doris."Von der Poetik und Rhetorik des Fremden zur Kulturgeographie und Kulturtheorie", Diş Literarische Überstzung in Deutschland, Göttinger Beiträge, 18, Erich Schmidt Verlag, Berlin, 2004, ss.3-40.
- Baev, Anton. "Dünya Nimetleri". Şiir. (Çev: Hüseyin Mevsim), Yasakmeyve Yayınevi, 2011.
- Bhabha, Homi. The Location of Culture. London, New York, Routledge, 1994, ss. 212-235.
- Bibina, Yordanka, Bulgaristan'da Türk Edebiyatının Çeviri. 1st International Balkan Symposium, Istanbul, 24th and 26th September 2012, organized by Süleyman Şah University-Turkey, Yıldız Technical University-Turkey, Union of Turkish World Municipalities-Turkey, Lumina University-Romania, University of Tirana-Albania, University of Pristina-Kosovo, International University of Sarajevo-Bosnia and Herzegovina and University of St. Cyril and Metodi-Macedonia, sunumu.
- Bibina, Y. The Translational Reception of Turkish Literature in Bulgaria.(Prevodnata retseptsiya na turskata literature v Bılgariya, 50 Years of Turkology in the University of Sofia, (50 godini Turkologiya v Sofiyskiya Universitet), University Publishing House, Sofia 2004, ss. 233-253.
- Bibina, Yordanka, 20. yüzyıl 60-70'li yıllarda Bulgaristan ile Türkiye Kültürel İlişkileri (Kulturnite vzaimootnoşeniya mejdu Bılgariya i Turtsiya prez 60-70-te godini na XX vek), Yubileen Sbornik. İzsledvaniya v çest na 80 godişninata na prof. Krıstyo Mañev. Sofia, Paradigma Yayınevi, 2006, ss. 488 – 505. (Cultural relations between Bulgaria and Turkey in 60s-70s. – In: Miscellaneous in honor of Prof. Kr. Manchev, Sofia, 2006).
- Çağdaş Bulgar Şiir Antolojisi. (Çev. Atıol Behramoğlu, Özdemir İnce), Adam Yayıncılık, 1983.
- Dimitrova, Blaga. "Ars poetika". (Çev.), Kenan Hanok, http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/index.html, 22.10.2012.

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

- Dimitrova, Blaga. “Can Destan”, <http://www.balkanlar.net/forum/index.php?topic=17605.0;wap2>, (17.11.2012).
- Dimitrova, Blaga. “Çok Boyutluluk”. (Çev.): Kenan Hanok, http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/cok_boyutluluk.htm, (16.11.2012).
- Dimitrova, Blaga. “Çöller”. (Çev.): Kenan Hanok, http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/coller.htm, (17.11.2012).
- Dimitrova, Blaga. “İsim” (İmeto). Metnin Bulgarcası: http://www.gunes-ruse.com/index.php?option=com_content&view=article&id=90%3Aknn-adi-zakr-tete-uzay&catid=3%3A2011-04-29-18-37-16&Itemid=54&lang=bg, (15.11.2012).
- Dimitrova, Blaga. “Kendini aramak. (Çev.) Hüseyin Mevsim, http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/kendini_aramak.htm; <http://www.engelliler.biz/forum/sairler-ve-siirleri/7846-blaga-dimitrova.html>, (16.11.2012).
- Dimitrova, Blaga. “Otlar”. (Çev.): Kenan Hanok; http://siir.gen.tr/siir/b/blaga_dimitrova/otlar.htm, (20.11.2012).
- Dünya Halk ve Demokrasi Şiirleri, Cilt 3. Hazırlayan: A. Kadir, Evrensel Basım Yayın, İkinci Basım, İstanbul. Mayıs 2000. (Çev.) A. Kadir – Gülen Fındıklı.
- Güneşin Bir Çiy Damlasında da Parıldadığı: Bulgar Kadın Şairlerin Şiirleri. Derleyen Hüseyin Mevsim, Papirüs Yayınevi, 2004. https://www.google.bg/#q=nikola+vaptsarov+un+%C5%9Ffiirleri&hl=bg&prmd=imvns&ei=_tyAUMSQKNGXhQf_9IGADg&start=10&sa=N&bav=on.2,or.r_gc.r_pw.r_qf.&fp=2c46f3bd3ff03d43&bpcl=35466521&biw=1280&bih=818, (24.11.2012).
- İgov, Svetlozar. Nikola Vaptsarov, Bulgar Edebiyatının Tarihi, 1878-1944,s/425-443\ (İstoriya na Bılgarskata Literatura, 1878-1944), Sofia, Bulgaristan Bilimler Akademisi Yayınevi, 1990.
- İnsana Adanmış Şarkı. Derleyen; İvan Granitski. İzdatelstvo “Zahari Stoyanov”, Sofia, 2004.
- İsmail, Nesrin, “Edebi Balkanlar” Dergisine Cevat Çapan’la Nesrin İsmail yaptığı röportajı: “Prof. Cevat Çapan: Bulgar yaratıcılar Türkiye’de saygı görmekte”), <http://www.balkani.eu/index.php?b=news&bb=08122006123206>, (20.11.2012).
- Kadriye Cesur, “Bizde Bulgaristan kültürüyle değil daha çok komşu bir coğrafik gerçeği olarak tanıtılıyor” (U nas Bılgariya e po-poznata kato

YORDANKA BİBİNA

geografiska realiya, otkolkoto s kulturata si):
http://novinar.bg/news/kadrie-dzhesur-zapiskite-po-balgarskite-vastaniia-izlizat-na-turski-ezik_MzEyNDsyMQ==.html, (23.11.2012).

“Kadriye Cesur ve Yabancı Olmayan Türk dili”, LİK dergisi (Kadriye Cesur i neçujdiya bilgarski ezik), röportaj:
<http://www.bta.bg/bg/mags/lik/2012/6/Story>, (19.11.2012)

Kirkov, Dimitir. Blaga Dimitrova, “Kendine Yolculuk”,(Blaga Dimitroba. Pıtuvane kım sebe si). Kaynak:
<http://slovo.bg/old/rrech/110/rr20011014.htm>, (16.11.2012).

Lambert, Jose. Auf der Suche nach literarischen und übersetzerischen Weltkarten, 1993, ss. 85-105.

Levçev, Lubomir, “Kurşun Asker. Şiir.” İstanbul, De Yayınevi, 1984. (Çev.): Fahri Erdiñç, Kemal Özer.

Levçev, Lüboomir, “Yüzük”(Pristen), Kl. Ohridski Üniv. Yayınevi, 1999.

Levçev, Lyubomir, “Doğu’dan Doğu’ya Giden Yol”. (Pıtyat ot Orienta i pıtyat za Orienta); Elektronik Yayınevi LiterNet, 01.05.2005, № 5 (66), (Çev.): Yordanka Bibina.

Levçev, Lyubomir. “Post Restante Mektup”. Çeviren: Kadriye Cesur:
<http://mavimelek.com/poste-restante-mektup.htm>, (16.11.2012).

Levçev, Lyubomir. Haydut Otu, İstanbul, 1979.

Lilova, Anna. “Savremenni Tendentsii na prevoda v konteksta na kulturniya transfer”. (Kültür transferi bağlamında çeviri eğilimler). – Çeviri ve Kültür Transferi, Anna Lilova 70. Yıldönümünde Derleme (Prevod i kulturen transfer, Sbornik v çest na 70-godisninata na Anna Lilova), Sofya Üniversitesi “Kliment Ohridski” Yayınevi, Sofia, 2007. ss. 15 – 27.

Lyubomir Levçev.”Bir Yıldız Taşıdığım”. Yordam Kitapları. Gülşah Özer. İstanbul, 1999. (Çev. Fahri Erdiñç, Kemal Özer).

Mevsim, Hüseyin. “10 Bulgar Kadın Şair” (Bojana Apostolova, Ekaterina Yosifova, Kristin Dimitrova, Malina Tomova, Miglena Nikolçina, Mirela İvanova, Nadejda Radulova, Silvia Çoleva, Sofia Nestorova, Valentina Radinska). Janet 45 Yayınevi, ISNB 954 491 2711, Plovdiv, 2006.

Negatigil, Behçet, “Balkan Ülkeleri Edebiyatından Türkçeye çeviriler”; Türk Dili, Çeviri Sorunları Özel Sayısı, TDK Yay., 1 Temmuz 1978 , Sayı 332, ss. 128-134.

Nikola Vaptsarov , Seçme Şiirleri. Yön Yayıncılık, İstanbul, 1992. Yazar Hakkında: Erdal Alova, Penço Dançev, 115 s. (Çeviri: Erdal Alova - Arka kapağı).

ÇEVİRİDE BULUŞMAK YAHUT İKİ ÜLKE ARASINDAKİ KÖPRÜ

- Orhan Veli, Melih Cevdet Anday, Rifat Ilgaz. Garip. Narodna Kultura Yayınevi. Sofia. 1966. (Orhan Veli, Melih Cevdet Anday, Oktay Rifat Trinojnik.Sofia, Narodna kultura Yayınevi. 1966).
- Özer, Kemal. “Şiir çevirisi üstüne sayım suyum”: <http://cevirmennotu.blogspot.com/2007/kemal-zer.html>, (18.11.2012).
- Özgürlük, Paul Eluard, (çev. M. C. Anday - O. V. Kanık), (<http://www.antoloji.com/ozgurluk-318-siiri/>), (27.11.2012).
- Stancheva, Roumyana. Okumada Görüşme. Karşılaştırmalı Edebiyat ve Balkan Araştırmaları. (Sreshta v Proçita. Sravnitelno literaturoznanie i Balkanistika), Sofia, Balkani yayınevi, 2011, s. 21-22.
- Sugarev, Edvin. “Blaga’ya Teşekkürlerle” (S Blagodarnost za Blaga: 27 Mart 2012). 26.03.2012 tarihinde Blaga Dimitrova’nın anısına okunan metni, <http://www.svobodata.com/page.php?pid=8752&rid=154&archive=>, (18.11.2012).
- Şen, Hasine. 2. “Dünya Savaşı sonrası Bulgar edebiyatına damgasını vuran, Nâzım’ı Bulgaristan’a tanıtan Blaga Dimitrova geçen hafta öldü”, <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=74856> (17.11.2012)
- Şen, Hasine. Blaga Dimitrova: Aşkın Ötesi Yine Aşktır. E Dergisi, Sayı 52, Temmuz 2003, İstanbul, ss. 43-45.
- Taş, Aziz. 1990-2010 yıllarda Bulgarca’dan Türkçe’ye ve Türkçe’den Bulgarca’ya çevirileri, (Prevodi ot bulgarski na Turski i ot Turski na bulgarski za perioda 1990-2010). *New Page Foundation’a yapılan araştırma*. s. 38.
- Todorova, Maria. “Balkanlar’ı Tahayyül Etmek”, (Çev. Dilek Şendil), İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.
- Toury, Gideon. In Search of a Theory of Translation, Tel Aviv, The Porter Institute for Poetics and Semiotics. 1980.
- Translational reception of European Literatures in Bulgaria, Balkan Literatures, Vol. VI, Sofia 2004. (Prevodna Retseptsiya na evropeyskite literaturi v Bılgaria, tom VI, Balkanslki Literaturi. Sofia, 2004).
- Turk, Horst.“Überdetzung ohne Kommentar: Kulturelle Schlüsselbegriffe sm Beispiel von Goytisolos“; Reivindication del Conde don Julian., İn Linker, Die Lietraturische Überstzung als Mediumder Fremderfahrung. Göttinger Beitrage, 6, Berlin, Shmidt, 1992, ss. 3-40.
- Vaptsarov, Nikola, Seçme Şiirleri. Yön Yayıncılık, İstanbul, 1992, (Çev. Erdal Alova, Yazar Hakkında: Erdal Alova, Penço Dançev).
- Vaptsarov, Nikola. Bahar. (Çev. Cevat Çapan, (http://forum.alternatifim.com/b204/t163224_nikola-vaptsarov/), (22.11.2012).

YORDANKA BİBİNA

- Vaptsarov, Nikola. İnsana Adanmış Şarkılar. Seçme Şiirleri. Evrensel Basım. İstanbul, 2003.
- Vaptsarov, Nikola: Seçilmiş Şiirler, (Çev. İbrahim Işık), İstanbul, Ürün Yayınları, 1975.
- “Yaşam be mücadelenin adı”: Nikola Vaptsarov. İnanç; /Çev. Erdal Alover): <http://www.demokratikgenclikhareketi.org/mucadele-tarihinden/yasam-ve-mucadelenin-adi-nikola-vaptsarov.html>, (20.11.2012).
- Zafer, Zeynep. “Bılgarskata literatura v Turtsiya” (Bulgarca, Türkiye’de Bulgar Edebiyatı), Balkanite – ezik, istoriya, kultura, Uluslararası Bilimsel Sempozyumu, Veliko Tırnovo 13-15 Nisan 2007, Veliko Tırnovo, 2008, ss. 465-472.